

શ્રીપરમાત્મને નમઃ

શ્રીયોગીવર્ચ મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણાત્મજ ગ્રંથમાલા

પ્રકાશન ૨

[ભાવિક ભક્તજનો અને વ્યવહારિક મુમુક્ષુ સજ્જનોને
માટે નિત્યોપયોગી.]

(સ્વર્ગસ્થ શ્રી. કૃષ્ણલાલ ચંદુલાલ ઠાકોર
પુણ્ય સ્મરણાર્થે)

નિત્યોપાસના

યા

ઈશ્વરાર્ચન

: પ્રકાશક :

ચંદુલાલ હરિલાલ ઠાકોર

જાડાઈ, રાજપૂરા અને તાન્તી

પીપળા ગામના ઈનીમદાર, તથા

નિવૃત્ત દિવાન રાધનપૂર રાજ્ય.

રાધનપૂર.

શ્રી યોગીવર્ય મહાત્મા શ્રી કૃષ્ણાત્મજ મહારાજ
પ્રણીત શ્રી કૃષ્ણાત્મજ વાકસુધા યા સ્વયં-

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી સાંપ્રદાયિક વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૧૧૮ ક્રિમ-

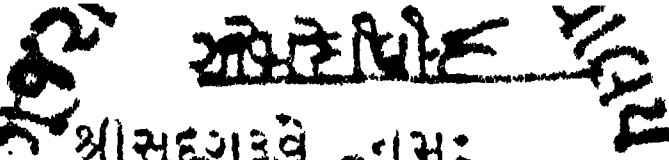
ગ્રંથનામ નિત્યોપાસના

વર્ગાંક ૮/૨ : ૪૪૪

૪ મહાકાળ પુરુષ વર્ણન

અર્થાત્ કાલોત્પત્તિ

વિજ્ઞાન રહસ્ય ભાગ ૧ (છપાય છે) ૦૮

શ્રીસદ્ગુરુ નમઃ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
શ્રી યોગીશ્વર મહાત્માશ્રી કૃષ્ણાત્મજ મહારાજ
પ્રણીત શ્રીકૃષ્ણાત્મજ વાકસુધા યા સ્વયં પ્રકાશ
જ્ઞાનદીપક ગ્રંથમાળા

પ્રકાશન ૨

સ્વર્ગસ્થ શ્રી. કૃષ્ણલાલ ચન્દ્રલાલ ઠાકોર એમના પુણ્ય સ્મરણાર્થે
(વૈદિક સિદ્ધાન્તાનુસાર પૂજનઅર્ચનસ્તોત્ર પાઠાદિ)
ભાવિક ભક્તજનો તથા વ્યવહારિક મુમુક્ષુ સજ્જનોને માટે

નિત્ય ઉપયોગી:—

નિત્યોપાસનક્રમ

અથવા

ઇશ્વરાર્ચન (સંક્ષિપ્ત)

આગાસ, વૃદ્ધ, તથા સ્ત્રી, શૂદ્રાદિ દરેકને માટે નિત્ય પઠન-
પાઠન કરવા યોગ્ય એવા સ્તોત્રો, ભજનો અને બોધદાયક શ્લોકો
છત્યાદિનો ઉપલુપ્ત સંગ્રહ.

અમૂલ્ય—(નિત્યપ્રતિ ઉપયોગ કરવાની પ્રતિષ્ઠા એજ
પુસ્તકનું મૂલ્ય છે. માટે તેવી પ્રતિષ્ઠાનો પત્ર તથા પોષ્ટ ખર્ચને
માટે બુકપોષ્ટથી ન)ના દોઢ આનાની પોષ્ટ ટિકિટો મોકલવાથી
શિલ્પકમાં હશે ત્યાં સુધી મોકલવામાં આવશે.

પ્રકાશક:—ચન્દુલાલ હરિલાલ ઠાકોર

ઈનામદાર, જાગીરદાર તથા નિવૃત્ત દિવાન

રાધનપુર રાજ્ય (જી. ગુજરાત)

દ્વિતીયાવૃત્તિ

પ્રત ૫૦૦

સન ૧૯૪૧

સં. ૧૯૬૭

(સર્વ પ્રકારના હકો સ્વાધીન છે)

મુદ્રક:—સોમાલાલ મંગળદાસ શાહ

મુદ્રણાલય:—ધી ગુજરાત પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ,

મુદ્રણસ્થાન:—પાંચકુવા ચાર રસ્તા—અમદાવાદ

ધર્મતત્ત્વો

યમના દશ પ્રકારો—(૧) અહિંસા (૨) અસ્તેય (૩) સત્ય (૪) અભયર્થ (૫) દયા (૬) આર્જવ (૭) ક્ષમા (૮) ધૃતિ (૯) મિતાહાર અને (૧૦) શૌચ.

નિયમ દશ—(૧) તપ (૨) સંતોષ (૩) આસ્તિક્ય (૪) દાન (૫) દેવતાર્ચન (૬) શ્વરપૂજન (૬) સત્શાસ્ત્ર શ્રવણ (૭) હ્રી (૮) મતિ (૯) જપ તથા (૧૦) વ્રત.

યોગના આઠ અંગો—(૧) યમ (૨) નિયમ (૩) આસન (૪) પ્રાણાયામ (૫) પ્રત્યાહાર (૬) ધારણા (૭) ધ્યાન અને (૮) સમાધિ.

નવવિધા ભક્તિ—(૧) શ્રવણ (૨) કીર્તન (૩) સ્મરણ (૪) પાદસેવન (૫) અર્ચન (૬) વંદન (૭) હાસ્ય (૮) સંગમ્ય અને (૯) આત્મનિવેદન.

કાવ્યશાસ્ત્રના નવ રસો—(૧) શૃંગાર (૨) વીર (૩) કરુણ (૪) રૌદ્ર (૫) હાસ્ય (૬) ભયાનક (૭) મિલત્સ (૮) અદ્ભૂત અને (૯) શાન્ત.

॥ ॐ श्रीपुरुषोत्तमाय नमः ॥

॥ अर्घ्याजलि ॥

सर्वभूतेषु चात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।

समं पश्यन्नात्म यात्री स्वस्वव्यमधिगच्छति ॥

णनु. अ १२ श्लो. ११

श्री स्वस्वરूपस्थित आत्मજ

કૃષ્ણાલાલના પુણ્ય સ્મરણાર્થે

આ અસાર અને દુઃખરૂપ સંસાર સાગરમાંથી પાર થવાને માટે નૌકારૂપ એવા સર્વ ચરાચરના આધાર અને નંદકારિ બ્રહ્માણ્ડનાયક દીનદયાળુ ભક્તવત્સલ બીડભંજન પરબ્રહ્મ પરમાત્માનું નિરંતર ધ્યાન અને ચિંતન કરનારા આત્મસ્વરૂપ પરાયણ તીવ્ર જ્ઞાસુઓ, સ્વધર્માચરણીય અને સદ્ગુણસંપન્ન ચતુર્વિધપ્રકારના ભક્તગણો, નવવિધાભક્તિ કરનારા ભાવિક ભક્તો અને મુમુક્ષુજનોનો ચરણે આ “ નિત્યાપાસનાક્રમ યા ઈશ્વરાચરિત્ર ” નું નાનકડું પુસ્તક બ્રાહ્મવિદ વરિષ્ઠયોગિવર મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણાત્મજ મહારાજના અનુગ્રહથી ઉપકૃત થઈ અર્પણ કરે છું.

હરિનિવાસ.

રાધનપુર-૩, ગુજરાત

શકે ૧૯૫૩ ચૈત્ર શુ. ૧

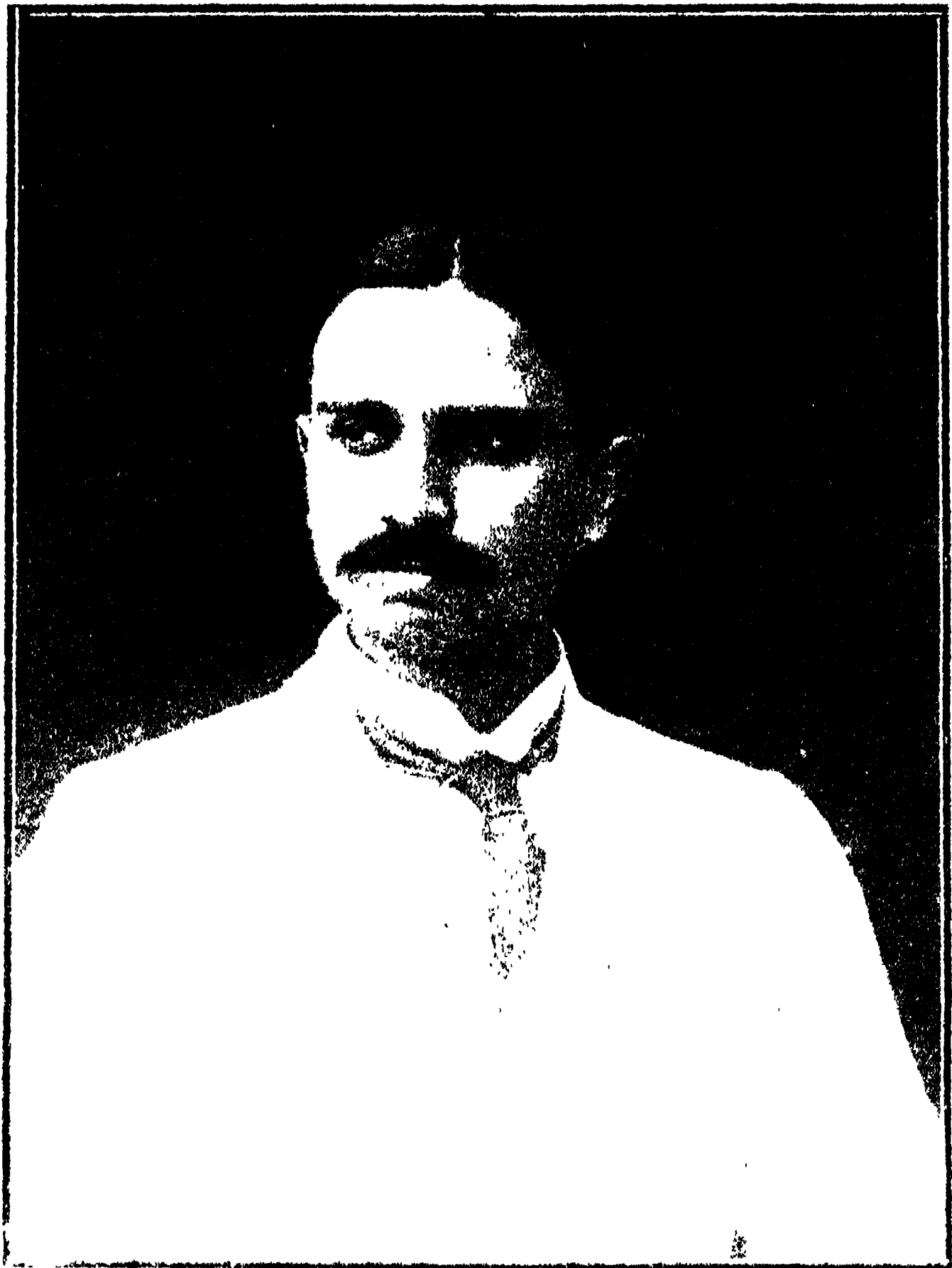
શુક્રવાર

દાસાનુદાસ

ચન્દુલાલ હરિલાલ લોકેર

શ્રી રામાનુજને વિજયતે.

સ્વર્ગસ્થ શ્રી કૃષ્ણલાલ ચન્દુલાલ ઠાકોર

જન્મ:

ચ. ૧૯૪૫ વામના સુના ૧

સ્વર્ગવાસ:

ચ. ૧૯૬૭ માગસર સુના ૮

શ્રીપરમાત્મને નમઃ

(મહાત્માશ્રાવ્યે પ્રથમાવૃત્તિમાં આપેલો આ પ્રાસ્તાવિક બોધ અત્યંત વિચારણીય અને મહત્ત્વનો હોવાથી પુનઃ અત્રે આપવામાં આવેલો છે.)

પાશ્ચત્ય સંસ્કૃતિના જડવાદોથી કંટાળી છેવટે ખરા સુખશાન્તિના માર્ગની શોધને માટે આજે ભારત દેશના સુપુત્રોનું ઘણું વેધાધ રહ્યું છે.

ભારત દેશની ભૂમિ પરમ પવિત્ર છે. આજપર્યંત તેમાં ચંતન્ય શક્તિરૂપ ઈશ્વરના અનેક અવતારો અને ભક્તગણો થઈ ગયા છે.

ભક્તિમાર્ગના પ્રકાર

આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિથી કૃતાર્થ થયેલા આપણા પ્રાચીન મહર્ષિગણોએ અજ્ઞાન અને જડબુદ્ધિના લોકોને માટે સત્યમાર્ગ દર્શાવનારા એવા જે અનેક માર્ગો બતાવેલા છે તેમાં આધુનિક યુગને માટે સરળ એવો ભક્તિમાર્ગ મુખ્ય છે. શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવન, અર્ચન, વંદન, દાસ્ય, સખ્ય અને આત્મનિવેદન એ પ્રમાણે ભક્તિમાર્ગના નવ પ્રકારો છે આ માર્ગોનું અવલંબન કરી ઉપકૃત થએલા એવા મહાન પરમભક્તોએ પણ પોતપોતાના સ્વાનુભવો લોકકલ્યાણાર્થે વખતો વખત પ્રગટ કરી જગતને નિઃસંશય બનાવ્યું છે.

સર્વ વિપત્તિમાંથી બચાવનાર એક ધર્મજ છે

આધુનિક સમયમાં જડવાદનું બીજ એટલું બધું જડમૂળ ધાલીને એકું છે કે જેને લીધે આ ખાટી માયારૂપી મોહગ્નળમાંથી છુટવાનો પ્રયત્ન કરવા માટે તેઓને કદી સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ આવતો નથી.

આ સર્વ આપત્તિમાંથી છોડાવનારો માર્ગ ફક્ત એક સ્વધર્મજ છે. આચાર, વિચાર અને શ્રદ્ધા એ ત્રણ તેના મુખ્ય અંગો હોઈ વિવેક વૈરાગ્યાદિ સાધનો દ્વારા વિષય સુખની મોહગ્નળમાંથી છુટી સતત પ્રયત્ન અને દૃઢ અભ્યાસ થકી આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેવી એજ ખરું સુખશાન્તિનું નિર્વાણ એવું પરમસ્થાનક છે. અન્ય કોઈ પણ સાધનોદ્વારા ખરું સમાધાન કિંવા સુખશાન્તિ કાલત્રયે પણ પ્રાપ્ત થવી શક્ય નથી. જેથી દરેક સુમુક્ત સાધક વર્ગોએ તથા જ્ઞાતિસુઓએ સતત અભ્યાસ અને દૃઢ પ્રયત્નથી પોતપોતાના ઇષ્ટદેવની સશસ્ત્ર ઉપાસના કરી વિષય સુખની નીરસતા અને જગતની નશ્વરતાનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી આત્મ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેવી જોઈએ. એજ દરેક મનુષ્ય જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય હોઈ મનુષ્ય જીવનની સાર્થકતા તેમાંજ સમાયલી છે.

પ્રસ્તુત સમયમાં દેશમાં કેટલેક સ્થળે ધર્મજગૃતિનાં ચિન્હો-દગ્ગોચર થાય છે એ આનંદની વાત છે. પરંતુ સાંખ્ય સમયથી થયેલી ધર્મજ્ઞાનીને પરિણામે લોકોને ગૂઢ એવા આર્યનીતિ-શાસ્ત્ર માર્ગનું ખરું તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાની અત્યંત જરૂર છે. પૂર્વાચાર્યોના ગૂઢ અને સત્ય-તત્ત્વોની જાણ થવાથી પતિત પ્રવાહ સત્યમાર્ગે દોરાઈ દેશનું કુખતું નાવ પુનઃ સુસ્થિતિમાં આવી શકશે. જેથી દરેક મહાનુભાવીઓનું પ્રથમ કર્તવ્ય એ છે કે તેઓએ લોભવૃત્તિ, ખાટા મોજશોખ અને મિથ્યા અહંભાવાદિ દુર્ગુણો છોડી દઈ કેવળ

નિષ્કામ ભાવના રાખી ઋષિ-મુનિ પ્રણાલિકાનુસાર સત્યતત્ત્વનો યોધ સમાજનો યોધ સમાજને આપી ધર્મ જનગૃતિ અર્થે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

દેશની ઉન્નતિનો સાચો માર્ગ

વિવેકબુદ્ધિથી વિચાર કરતાં જણાશે કે સ્વધર્માચરણ અને તેનું સંરક્ષણ એજ દેશની ઉન્નતિનો સાચો માર્ગ છે. ઈતર સર્વ માર્ગો કરતાં આ માર્ગનું સ્થાન સૌથી પ્રથમ પંક્તિમાં આવી શકે છે. આ માર્ગથી ઈલ અને પર બન્ને લોકની પ્રાપ્તિ મનુષ્ય જીવ કરી શકે છે.

ધર્મના મુખ્ય વિભાગો અને લક્ષણ

ધર્મના મુખ્ય બે ભાગો છે. (૧) નિવૃત્તિધર્મ (૨) પ્રવૃત્તિ-ધર્મ. આ બન્નેનું ત્યાગ એ મુખ્ય લક્ષણ છે.

નિવૃત્તિ ધર્મમાં આ ક્ષણ ભંજુર જગત અને સંસાર પ્રપંચની વાસનાઓનો ત્યાગ કરી કેવળ નિષ્કામ ભાવે યથા સમયે જે પ્રાપ્ત થાય તેમાં સંતોષ માની અહોનિશ સતત પ્રયત્ન અને દૃઢ અભ્યાસ તથા વિવેક, વૈરાગ્ય, સુવિચારાદિ સાધનો દ્વારા આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી લેનારા તથા તે માર્ગે જનારા મુમુક્ષુઓને સાચો માર્ગ બતાવનારા વર્ગનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રવૃત્તિ ધર્મમાં પોતપોતાના કાળદેશ અનુસાર સાત્ત્વિક વૃત્તિ અને શ્રદ્ધા યુક્ત અંતઃકરણથી પૂર્વ પરંપરાગત ચાલતા આવેલા સ્વધર્માનુસાર નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મો કરી નિષ્કામ ભાવે જગતના વ્યવહાર પ્રપંચાદિ કરનારા વર્ગનો સમાવેશ થાય છે.

વરતુતઃ આ બન્નેમાં ત્યાગ વૃત્તિ એ મુખ્ય ગુણ હોવાની જરૂર છે. નિવૃત્તિ માર્ગના લોકોએ સંસાર પ્રપંચની ઉપાધિ અને

શારીરિક સુખ દુઃખાદિનો પણ વિચાર છોડી કેવળ આત્મસ્વરૂપના અનુભવને માટે જ અહોનિશ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ખરી સુખ-શાન્તિ તેમાંજ છે; તે પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ ધર્મવાળાઓએ પણ આ ખાટા વિષય સુખની અનંત મોહગ્નજમાંથી છુટવા માટે કર્મફળ ત્યાગ કરવાની જરૂર છે. તેઓએ તાત્પર્ય પોતાના વ્યવહાર્ય સાધ-નોની ગરબે તદ્દન ઓછી કરી એકદમ ગરીબી અવસ્થા જેવી સાદાઈથી રહેવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. તેમજ શાસ્ત્રાનુસાર વર્તન અને સંયમાદિનું કડક રીતે પાલન કરવું જોઈએ. કારણ જેમનામાં આ પ્રમાણે ત્યાગ વૃત્તિનો અભાવ હોય એટલે અંતરમાં સ્વાર્થ બુદ્ધિ હોય છે. તેવાઓ ખાટા અહંકારમાં ફસાઈ અસત્માર્ગે વહી અન્તે અધોગતિ પામે છે. જેથી તેઓએ પ્રથમ ત્યાગ વૃત્તિ ધારણ કરી કર્મફળની અપેક્ષા રાખ્યા શિવાય નિષ્કામ દષ્ટિએ બને તેટલી તન, મન, ધન દ્વારા સ્વધર્માનુરૂપ સમાજ કિંવા દેશ સેવા કરવી જોઈએ. એજ પ્રવૃત્તિધર્મનું મુખ્ય લક્ષણ હોઈ દયા, હિમા ઔદાર્ય, અહિંસા, સત્ય નીતિ, વિવેક ઇત્યાદિ સદ્ગુણો તેમનામાં હોવા જોઈએ. તેમજ સ્વધર્મનું સારૂ જ્ઞાન અને આચરણ શુદ્ધ હોવું જોઈએ એટલા માટે ચિત્ત શુદ્ધિની જરૂર છે કારણ જ્યાં સુધી ચિત્તમાં વિભ્રમ હશે ત્યાં સુધી તેની સ્વાર્થ બુદ્ધિ કદી પણ નષ્ટ થતી નથી. જેથી તે નિષ્કામ સેવાભાવ કદી પણ કરી શકતોજ નથી એવો શાસ્ત્રનો સિદ્ધાન્ત છે. તેવા સ્વાર્થાધો આ જગતના મિથ્યા મોહગ્નજમાં ફસાઈ પોતાના હુદ્ડ સ્વાર્થને ખાતર લોકોને અવળે માર્ગે દોરી મદાન્ અધોગતિમાં લઈ જાય છે. અને પોતે પણ અનંત દુઃખો ભોગવી પોતાના અમોલ આયુષ્યની બરબાદી કરે છે, જે ખરેખર મૂર્ખતા રૂપજ છે. આથી પ્રથમ તેવાઓને

માટે ઠડઠ અને ચોક્કસ નિબંધો તથા ધાર્મિક વ્રતાદિની અત્યંત જરૂરીઆત છે. સ્વધર્માચરણ વશાત્ સત્કર્મો કર્યા શિવાય ચિત્ત શુદ્ધિ કદીપણ થવી શક્ય નથી તેવાઓ માટે આપણા પ્રાચીન મહાનુભાવ ઋષિમુનિ આચાર્યોએ દૂર દૃષ્ટિથી વિચાર કરીનેજ ભક્તિ માર્ગ દ્વારા કુલધર્મ કુલાચાર, જપ, વ્રત, પૂજન, અર્ચનાદિ વિધિની યોજના કરેલી છે. કે જે કરવાથી તેઓ સંયમ રાખી નિષ્કામ ભાવે કુટુંબ સમાજ, ગામ અને દેશની સેવા કરવા લાયક થઈ ઇશ્વરી કૃપાને પાત્ર બની શકે છે.

આ વિશાળ જગત એ અનાદિકાળથી ચાલતું આવેલું હોવાથી તેમાં કર્મ, કાળ, દેશ, સ્થાન ઇત્યાદિ વશાત્ પડેલા અનેક વિધ ભેદોને માટે જુદી જુદી વ્યવસ્થા અને નિયમો આચાર્યોએ અંતર્જાન અને સ્વાનુભવથી પ્રથમથી જ નક્કી કરેલા છે. તે સર્વ તત્ત્વ સિદ્ધાન્તની દૃષ્ટિએ ઠરાવેલા હોવાથી તેનો સૂક્ષ્મ વિચાર જ્યાં સુધી કરવામાં ના આવે ત્યાં સુધી તેના સત્ય અર્થોનો બોધ થવો શક્ય નથી.

ધર્મ એ આચરણીય વસ્તુ છે.

વસ્તુતઃ ધર્મ એ કંઈ વ્યાખ્યા અગર વાદવિવાદો કરવાની વસ્તુ નથી. આચરણમાં ઉતારી તેનું પૂર્ણ રીતે પાલન કરવાની જ મુખ્ય વસ્તુ છે. તાત્પર્ય ધર્મ એ આચરણીય વસ્તુ હોવા છતાં વિપય વાસનાઓની ખોટી મોહ જાળમાં ફસાઈ માંડે તાંડે કરનારા દુષ્ટ અને મંદ બુદ્ધિના લોકોને તે આચરણમાં ઉતારવી અત્યંત કઠણ બલકે અશક્ય થઈ પડવાથી સ્વૈરાચાર અને આડંબરી વૃત્તિથી તેને ઉચ્છેદવાનો જ તેઓ પ્રયત્ન કરે છે અને પોતાનો વિનાશ કરી લઈ દુઃખી થાય છે. તેવાઓને આજન્મપર્યંત કદી પણ સુખ શાંતિ પ્રાપ્ત થતાં જ નથી. જેથી દરેકની પ્રથમ ફરજ એ છે કે

તેઓએ સ્વધર્માનુસાર સશસ્ત્ર કર્મોદ્ધાર ઉપાસનાદિ સાધનો કરી સ્વહિત અને પરહિત સાધવું જોઈએ.

વિધિ યુક્ત કર્મોની મહત્તા

કર્મો જે પ્રકારે થઈ શકે છે. (૧) વિધિયુક્ત (૨) અવિધિથી અવિધિથી થનારાં કર્મો કરતાં વિધિયુક્ત કર્મોની મહત્તા શ્રેષ્ઠ છે. વિધિ હીનમસૃષ્ટાન્નં મંત્રહીનમદક્ષિણમ્ શ્રદ્ધા વિરહિતં યન્નં તામસં પરિચક્ષતે (શ્રી. ભગ. અ. ૧૭ શ્લો. ૧૩)

શાસ્ત્રવિધિ છોડી અન્ન સંતર્પણાદિ તેમજ મંત્ર વગર અને દક્ષિણા વિહીન એવા શ્રદ્ધા રહિત થતા કર્મો (કર્મયસ) ને આસુરી અથવા તામસ વૃત્તિનો યસ કહે છે. (યસનો અર્થ કેવળ હવન કુંડમાં જ થનારો યસ નહિ પરંતુ ઈશ્વરી આરાધના માટે જે જે કર્મો કરવામાં આવે તે સર્વ યસ કર્મો જ ગણાય છે).

કલિયુગમાં જપ યજ્ઞનું શ્રેષ્ઠત્વ

કલિયુગને માટે જપયજ્ઞ એ મુખ્ય છે. તે બંને ત્યાં સુધી વિધિ યુક્ત થવાથી તેનું શ્રેય વધુ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે જેથી આધુનિક યુગમાં લોકોને અનુકૂલ આવે એવા પ્રકારનો, નામ સ્મરણ, પૂજન, અર્ચન ઇત્યાદિનો યોગ્ય એવો નિષ્કામ વિધિ મુમુક્ષુજનોના આગ્રહથી સંક્ષિપ્તમાં અત્રે આપેલો છે. શિવાય, નિત્ય ઉપયોગી એવા સ્તોત્રપાઠ તથા સુભાષિતો ઇત્યાદિ આપવામાં આવેલા છે કે જે વ્યવહારિક લોકોને તથા મુમુક્ષુઓને દરરોજ વેદોક્ત પદ્ધતિનુસાર સશસ્ત્ર પૂજન અર્ચનાદિ તેમજ પઠન પાઠન કરવા અને બાળકોને પઠાવવા ઉપયોગી નીવડી ધર્મ માર્ગ તરફ પ્રેરશે, જેથી ભવિષ્યમાં કલ્યાણ થઈ તેઓ ઈશ્વરી કૃપાને પાત્ર બને. ઇતિશુભમ્.

કૃષ્ણાત્મજ

ૐ તત્સત્

સોઽહમ્ ૐ

ૐ પરમાત્મને નમઃ

પ્રકાશકના એ ઓલ

“ દ્વિતીયાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના ”

યોગિવર્ધ મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણાત્મજ પ્રણિત નિર્યોપાસના ક્રમ
માં ઈશ્વરાર્ચન પુસ્તકની આ દ્વિતીય આવૃત્તિ ધણાજ જુજ
સમયમાં નિકળવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયેલો છે, જે ઉપરથી આ
પુસ્તકની લોકપ્રિયતાની કલ્પના આવી શકશે. સદરહુ પુસ્તકની
પ્રથમાવૃત્તિમાં જતાવેલી વિધિઓ તથા સ્તોત્રાદિ અને જપાદિના
કાર્યક્રમને વધાવી લઈ ધણા મુમુક્ષુઓએ નૂતન વર્ષારંભ સમયે
કાર્યારંભને માટે પુસ્તકમાં જતાવેલી સંક્ષિપ્ત વિધિઓ તથા
સ્તોત્રાદિના પઠન પાઠન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને તે મંગાવી લીધું
છે. કેવળ ભારતમાંજ નહિ પરંતુ આફ્રિકાદિ દૂર દૂરના દેશોમાં
પણ આ પુસ્તકનો પ્રચાર થવા પામેલો છે. ધણા લોકોએ પુસ્ત-
કમાં જતાવેલી રીતિ પ્રમાણે નિષ્કામ જપાદિ અને સ્તોત્રાદિ કાર્યની
શરૂઆત કરી પોતાની માનસિક ચિન્તાઓ નિવૃત્ત કરી લઈ વ્યવ-
હાર કાર્યમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે. એમ જાણવામાં
આવ્યું છે. શ્રદ્ધાથી કરનારાઓને માટે તે અશક્ય પણ નથી.
કેટલાકે પોતાના દુઃખી સ્નેહિ તથા અન્ય જનોને માટે નૂતન વર્ષે
બેટ તરિકે નિયમિત રીતે કાર્ય કરવાની પ્રતિજ્ઞાથી આ પુસ્તક
મંગાવી તેનો ઉપયોગ કર્યાનું પણ જાણવામાં આવેલું છે. પુસ્તક
પ્રગટ થવાનું મૂળ કારણ કપડવંજ મુકામે મહાત્માશ્રીના સાનિધ્યમાં
જીજવાયલા શ્રીરામ જયન્તિ મહોત્સવનો મંગલ પ્રસંગ હોઈ આ
મંગલ પ્રસંગે શ્રીજીએ મહર્ષિ, સાધુ, સન્ત, મહાત્માઓએ ગાયેલા

અને શ્રુતિ-સ્મૃતિશાસ્ત્રમાં આવેલા સ્વતઃસિદ્ધ અને પ્રાસાદિક એવા શ્રી પરમ દયાળુ પરમાત્માની પ્રસન્નતા સંપાદન કરાવનારા સ્તોત્રો, પ્રાર્થના, પ્રાતઃ સ્મરણાદિ તથા અન્ય શ્લોકાદિ તેમજ સુભાષિતોનો સંગ્રહ કરેલો છે. તથા અર્ચનવિધિ-પૂજન કરવાનો-સંક્ષિપ્તક્રમ, સૂર્યોપાસના, સૂર્ય નમસ્કાર, ચુટેલાં નિત્યોપયોગી એવાં ભજનો, ધૂન વિગેરેનો સંગ્રહ લોકાગ્રહને માન આપી તૈયાર કરી તે પ્રગટ કરવા માટે આજ્ઞા આપી છે. જેથી મુમુક્ષુ સમાજ તેમનો કાયમને માટે ઋણી છે.

“ પ્રકાશક ”

“ આજે જગતમાં જ્યાં ત્યાં જડવાદ પ્રસરી સરીર સુખ એજ એક મુખ્ય ધ્યેય બની ગયું છે. પરમ દયાળુ પરમાત્માને ભૂલી જઈ રાતદિન દ્રવ્યાર્જનાદિ સંપાદન કરવામાં અને દેવળ ઈન્દ્રિયાદિ તૃપ્તિના મિશ્ન્યા સાધનો પ્રાપ્ત કરવાને માટેજ લોકો રચ્યાપચ્યા રહેતા હોવાથી ખરા સુખ અને શાન્તિના માર્ગથી વંચિત બન્યા છે. તેવા પ્રકારનું સુખ અને શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવાને માટે તો જગત્યાલક દીન દયાળુ અખિલ બ્રહ્માણ્ડના નાયક પરમ દયાળુ પરમાત્માની કૃપા મેળવવાનીજ ખાસ ખાસ જરૂર હોવાથી તેને પ્રસન્ન કરવાને માટે તેની નિષ્કામ ઉપાસના કરવી આવશ્યક છે, અને તેટલા માટેજ દરેકે પોત પોતાના સ્વધર્માચરણનું પાલન કરવું એ અત્યાવશ્યક છે. દેવાદિકોને પણ જ્યારે જ્યારે સંકટ પ્રસંગે પરમેશ્વરની સહાયતાની જરૂર પડી ત્યારે ત્યારે તેમણે અનન્ય ભાવે શરણે જઈ સ્તોત્રાદિ ગાઈ પરમાત્માની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે. તો પછી આપણે પણ તે માર્ગ દ્વારા તેની પ્રસન્નતા મેળવી આ દુઃખરૂપ સંસારચક્રમાંથી પોત પોતાના દુઃખની નિવૃત્તિ કરી લેવી જોઈએ; એજ એક ઉપાય છે. જ્યાંસુધી

પરમેશ્વરની કૃપા થશે નહિ ત્યાંસુધી દુઃખની નિવૃત્તિ થવીજ શક્ય નથી. મહાન સમર્થ એવા દેવાદિકોને પણ આજ માર્ગનું અવલંબન કરવું પડ્યું છે. તો પછી હુદ્ર એવા માનવીય જીવોને માટે શું કહેવું? અનન્ય ભાવે પરમાત્માને શરણે જવું એજ તેને માટે મુખ્ય ઉપાય છે. ધર્મ એજ પરમાત્માની અત્યંત પ્રિય એવી વસ્તુ છે. તેનું આચરણ કરવાથીજ તેની કૃપા સંપાદન કરી શકાય છે. આ વ્યતિરિક્ત અન્ય કોઈપણ માર્ગ નથી. તેટલા માટેજ પ્રથમ નિષ્કામ કર્મો કરવાની આવશ્યકતા હોઈ તે દ્વારા ચિત્ત શુદ્ધિ કરી લઈ ક્રમે જ્ઞાન અને મોક્ષનો લાભ થઈ શકે છે. તાત્પર્ય મુમુક્ષુજનો ઉપર પરમાત્માની કૃપા થઈ ઇહ અને પરલોકમાં તેને સંપત્તિ, સંતતિ તથા નાનાવિધ ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ થઈ અન્તે નિર્ગાધિત એવી પરમ સુખ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે; પરંતુ આ ઉપાસના દૃઢ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ પુરઃસર નિર્મળ, પવિત્ર અને શુદ્ધાન્તઃકરણથી કરવી જોઈએ. તેથી તીવ્ર મુમુક્ષુતા કિંવા દૃઢશ્રદ્ધા એજ સર્વનું મૂળ છે; એમ નિશ્ચિત સમજવું. ”

—મહાત્માશ્રીનું આ કથન કેટલું યથાર્થ છે તે જુદિમાનો જાણી શકશે. (પ્રકાશક)

“ મહર્ષિગણો અને પૂર્વાચાર્યોની જતાવેલી ઉપાસના પદ્ધતિઓ કિંવા વિધિઓ ઘણી લાંબી હોવાથી આધુનિક સમયના લોકોને સમયના અભાવે તે કરવી અશક્ય લાગતી હોવાથી આ પુસ્તકમાં સંક્ષિપ્તમાંજ અર્ચનવિધિ આપેલી છે.

સદરહુ પુસ્તકની આ બીજી આવૃત્તિમાં મુમુક્ષુઓના આગ્રહને લીધે તેઓની સુચનાનુસાર કેટલાક ભજનોનો પણ સમાવેશ કરેલો છે.

લોકોની અનુકુળતા, કાર્યશક્તિ તથા કાળ-દેશમાન ઇત્યાદિ બાબતોનો વિચાર કરીને મૂળ-ધર્મ વૈદિક-સનાતન એટલે “વેદધર્મ” નું પાલન થઈ એ પ્રકારે નિત્ય સ્મરણ કરવા યોગ્ય એવા પ્રાતઃસ્મરણો, મંત્રો, પ્રાર્થનાઓ, ધ્યાન, સ્તોત્રો, ભજન, પૂજન, અર્ચનવિધિ, શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર વિગેરે આપવામાં આવેલા છે. શ્રી સૂર્ય નમસ્કારથી આબાલ વૃદ્ધ દરેકને શારીરારોગ્ય પણ પ્રાપ્ત થઈ સર્વ રોગો નષ્ટ થાય છે.

પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા પ્રાતઃકાળથી રાત્રે નિદ્રાવસ્થા સુધીની નિત્ય વિધિઓનું કોઈપણ સ્ત્રી, શૂદ્ર, આબાલ, વૃદ્ધ, નિષ્કામ ભાવનાથી તથા શ્રદ્ધાયુક્ત અન્તઃકરણથી આચરણ કરશે તો આધિ-ભૌતિક, આધિદૈવિક અને આધ્યાત્મિક એવા સંસારના ત્રિવિધ તાપોમાંથી મુક્ત થઈ તેને ઈહલોકમાં અનેક પ્રકારના ઐશ્વર્ય, સંપત્તિ, સંતતિ ઇત્યાદિની પ્રાપ્તિ થઈ અન્તે પરલોકમાં પણ કલ્યાણ થશે.

સમયના અભાવને લીધે પુસ્તકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કરવું શક્ય ના હોય તેઓ નિદાન અમુક એક જપ, સૂર્ય નમસ્કાર, થોડીક પ્રાર્થનાઓ અને એકાદ સ્તોત્ર પોતાની પસંદગી મુજબ કરાવી લઈ તે દરરોજ બીન ચુક કરવાનો મનની સાથે નિશ્ચય કરે તથા પ્રતિસાપૂર્વક દૃઢનિશ્ચય, શ્રદ્ધા અને તીવ્ર જીજ્ઞાસાથી તે વ્રત હંમેશને માટે ચલાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરે.

“થોડું કરવું પરંતુ દૃઢનિશ્ચયથી અને કાયમને માટે કરવું; એજ એક ધ્યેય રાખવું. તેમજ સદાચાર સંપન્ન રહી સાત્ત્વિક ગુણો વધારવાનો અભ્યાસ કરવો, કે જેથી પરમાત્માની કૃપા થઈ ઈહ અને પરલોકમાં કલ્યાણ થશે, એવો સિદ્ધાન્ત છે.

આ પુસ્તકમાં નવું એવું જોડે કંઈ પણ નથી. તેમાં તે સાધુ, સન્તો, મહાત્માઓના બનાવેલા ઇશ્વરને પ્રસન્ન કરનારા અને તેની કૃપા સંપાદન કરનારા એવા સ્તોત્રાદિનો ફક્ત સંગ્રહ કરેલો છે. માટે જ્ઞાસુઓ તેનો શુદ્ધ અને નિર્મળ અંતઃકરણથી નિત્ય પ્રતિઉપયોગ કરી શારીરિક તથા માનસિક દુઃખમાંથી નિવૃત્ત થાય એજ એક ઉદ્દેશ છે.

પરમ દયાળુ પરમાત્મા સર્વને આનંદ, સુખ, શાન્તિ અને સદ્બુદ્ધિ અર્થે ॐ તત્સત્ “ સોઽહમ્ ”

કૃષ્ણાત્મજ.

અધ્યાત્મ તથા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ પ્રાપ્તિના
મૂળ અરાઢ પ્રસ્થાનો, માર્ગો, કિંવા સાધનો છે.

(૪) ચારવેદ (૪) ઉપવેદ (૬) વેદાંગ અને (૪) ઉપાંગ મળી કુલ
૧૮ અરાઢ વૈષ્ણવી વાણી રૂપી વિદ્યાના સાધનો છે જેને પ્રસ્થાન કહે છે.

૪ વેદ—(૧) ઋગ્વેદ (૨) યજુર્વેદ (૩) સામવેદ અને (૪) અથર્વવેદ

૪ ઉપવેદ—(૧) આયુર્વેદ (૨) ધનુર્વેદ (૩) ગાન્ધર્વવેદ અને
(૪) અર્થવેદ

૬ વેદાંગ—(૧) શિક્ષા (૨) જ્યોતિષ (૩) છંદ (૪) નિરુક્ત
(૫) કલ્પ અને (૬) વ્યાકરણ

૪ ઉપાંગ—(૧) ન્યાય (૨) મીમાંસા (૩) ધર્મશાસ્ત્રો અને

(૪) સમગ્ર પુરાણો ઉપપુરાણો સહ

૧૮ કુલ અરાઢ છે.

+ ધર્મશાસ્ત્રોમાં સ્મૃતિ,^૧ સાંખ્ય, યોગશાસ્ત્રો તથા શાક્ટ, પાંચરાત્ર તંત્ર અને પાશુપત તંત્ર ઇત્યાદિનો સમાવેશ થાય છે.

• મુખ્ય પુરાણો ૧૮ અરાઢ છે. બ્રહ્મ, પાદ્મ, વિષ્ણુ, શિવ, ભાગવત, નારદ, માર્કન્ડેય, અગ્નિ, ભવિષ્ય, બ્રહ્મવૈવર્ત, લિંગ, વરાહ, સ્કંદ, વામન, દ્વૈર્મ, મત્સ્ય, ગરુડ અને બ્રહ્માણ્ડ.

સ્મૃતિ—મનુ, યાજ્ઞવલ્કય, વિષ્ણુ, યમ, આંગિરા, ભારદ્વાજ વસિષ્ઠ, દક્ષ, સંવર્ત, શાતાતપ, પરાશર, ગૌતમ, શંખ, લિખિત, હરિત, આપસ્તંબ, શુક્ર, બૃહસ્પતિ, વ્યાસ પરાશર, કાત્યાયન, દેવલ, નારદ, ગાર્ગ્ય, ઇત્યાદિ.

એવા વેદ વેદાંગાદિ પરિશિષ્ટ ઇત્યાદિમાં મળી આવતા મૂળ આધારભૂત ઉપનિષદો—ઈશ, કઠ, કેન, પ્રશ્ન, મુણ્ડક, માંડુક્ય, તૈત્તિરિય, ઐતરેય, છાંદોગ્ય, બૃહદારણ્યક અને બ્રહ્મ ઇત્યાદિ.

વેદની શાખાઓ—ઋગ્વેદની ૨૦, યજુર્વેદની ૧૦૯, સામ-વેદ ૧૦૦૦, અને અથર્વવેદની ૧૦૫ આ પ્રમાણે વેદની શાખાઓ હોઈ તે દરેક શાખાવાર એકેક ઉપનિષદ છે.

॥ गुरुब्रह्मा गुरुविष्णुर्गुरुदेवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

श्रीपरब्रह्म सच्चिदानन्दस्वरूप योगेश्वर श्री कृष्णानन्दमज
(व्याघ्रचर्म उपर) महागज (मंचारी.)

શ્રી લક્ષ્મી નૃસિંહ શરણાગતિ સ્તોત્ર

વસંતતિલકા વૃત્ત

ક્ષીરાબ્ધિશાયી કમલાયુત ચક્રપાણિ
શ્રીશેષ ફેણ મણિ રંગિત પૂણ્યમૂર્તિ
યોગીશ શાશ્વત શરણ્ય ભવાબ્ધિ નૌકા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૧

બ્રહ્મેન્દ્ર રૂદ્ર મરૂતો પદમાં પડે છે
ને તેહના મુકુટથી પદકાન્તિ વૃદ્ધિ
લક્ષ્મી હૃદય કમળના પતિ રાજહંસા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૨

સંસાર ઘોર વનમાં ફરતાં મુરારિ
સિંહાદિ હિંસક પશુથી પીડાયલાનો
ઘુબ્યાં ઉનાળા થકી આર્ત થયેલનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૩

સંસાર દૂપ અતિ ઘોર અગાધ ઉંડો
જેમાં રહ્યાં દુઃખ અનેક રૂપીજ સર્પો
તેમાં પડેલ દીન આપદ યુક્તનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૪

સંસાર સાગર વિશાળ કરાળ કાવ્ર
તેમાં મહા મગરથી પકડાયલાના
ચિત્તેજવ્યગ્ર રસરાગ પીડાયલાના
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૫

સંસારવૃક્ષ, અધબીજ, અનંત કર્મે
શાખા અને કરણપત્ર, અનંત પુષ્પો,
તે વૃક્ષના ઉપર રહી ફલ દુઃખ ખાતા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ

૬

સંસાર સર્વ સુખની અતિ તીવ્ર દાઢે
દાઝેલ ઝેર થકી નષ્ટ શરીરવાળો,
નાગારિવાહન, સુધાબિંધ નિવાસવાળો
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ

૭

સંસાર દાવ થકી આતુર ખીકવાળાં
જવાલા થકી બળી ગયેલ જ છે રૂવાડાં
શ્રી પાદપદ્મસરમાં નવડારીને હા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ

૮

સંસારજાળ પડીયો જગના નિવાસી
સર્વેન્દ્રિયોથી પકડેલજ મત્સ્ય જેવો
ભાંગી ગયું શિર અને વળી તાળતું જ્યાં
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ

૯

સંસાર હાથી શુંઢથીજ ખરે હણાયાં
હે આર્તિનાશ પ્રભુ મર્મસ્થળો પીસાયાં
પ્રાણ પ્રયાણ ભયથીજ ભરેલનો હા
લક્ષ્મીનૃસિંહ પકડો કર માહરો આ

૧૦

અંધો બન્યો જબર ચોર જ ઇન્દ્રિયોથી
ચોરાયું આ ધન વિવેક મહાન મારું

મોહાંધ કૂપ મહિં પાત થયેલનો હા
લક્ષ્મી નૃસિંહ પકડો કર માહરો આ ૧૧

લક્ષ્મી પતિ કમલ નાભ સુરેશ વિષ્ણુ
વૈકુંઠ કૃષ્ણ મધુસૂદન પુષ્કરાક્ષ
અત્મજ્યેશ્વરેશ્વર જનાર્દન વાસુદેવ
દેવેશ ઘો કૃપણને કરનો જ ટેકો ૧૨

માયા નૃસિંહ શરીરી કર આશરો ઘો
માયા પ્રવાહ મહિં કુખી જતાં જતાં તે
લક્ષ્મી નૃસિંહ ચરણો કમળો મહોં આ
શ્રી આઘશંકર ગુરુ ભ્રમરે રચ્યું હા ૧૩

ભાષાનુવાદ કરવા મતિ પ્રેરનારા
શ્રીમન્નૃસિંહ કુલદૈવત દીક્ષિતોના
ભૂમિવિષે સુખ કરે જપ પાઠથીએ
લક્ષ્મીનૃસિંહ હરિદાસ હરિ તનુને ૧૪

હરિલાલ જેઠાલાલ દવે, બી. એ.

ફર્સ્ટ આસીસ્ટન્ટ

હાઈસ્કૂલ-રાધનપુર.

जितेन्द्रियलक्षणम्

श्रुत्वा स्पृष्टवा च दृष्टवा च भुक्त्वा घ्रात्वाचयोनरः ।

न हृष्यति ग्लायतिवा स विज्ञेयो जितेन्द्रियः ॥ भनुस्मृति

विवेकप्रशंसा

भाग्योदयेन बहुजन्म समार्जितेन
सत्संगमं च लभते पुरुषो यदा वै ।
अज्ञान हेतुकृत मोहमदांधकार—
नाशं विधायहित मावहतिविवेकः ॥

वन्दन योग्य विभूति

पूजयन्ति सदा विप्रान्साधूनापि गुरुंस्तथा ।
तपस्विनश्च धर्मज्ञान्दुर्गाण्यति तरन्ति ते ॥

दानमाहात्म्यम्

तपःपरं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते ।
द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेव कलौयुगे ॥

ज्ञानिनो देहत्यागः

नदीकूलं यथा वृक्षो वृक्षं वा शकुनिर्यथा ।
तथात्यजेन्निमं देहं कृच्छ्राद् ग्राहाद् विमुच्यते ॥

धर्मपालनावश्यकता

मृतंशरीरमुत्सृज्य काष्ठलोष्टसमंक्षितौ ।
विमुखा बान्धवा यान्ति धर्मस्तमनुगच्छति ॥

भनुस्मृति

वेदधर्मश्रेष्ठता

नकश्चिद् वेदकर्ताच वेदं स्मृत्वा चतुर्मुखः ।
तथैवधर्मान् स्मरति मनुःकल्पात्तरान्तरे ॥

पराशरस्मृति

वेद पठनमहिमा

वेदमेवसदाभ्यस्ये तपस्तप्स्यन् द्विजोत्तमः ।
वेदाभ्यासोहि विप्रस्य तपः परमिहोच्यते ॥

भनुस्मृति

वेदांगनामानि

छंदः पादौतुवेदस्य हस्तौकल्पोऽथ पठ्यते ।
ज्योतिषामयनं चक्षुर्निरुक्तं श्रोत्र मुच्यते ॥
शिक्षा घ्राणं तु वेदस्य मुखंव्याकरणं स्मृतम् ।
तस्मात्सांगमधीत्यैव ब्रह्मलोके महीयते ॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पताञ्जलिम् ।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥

वेदांग

संध्याप्रशंसा

विप्रोवृक्षो मूलकं त्वत्रसंध्या
वेदाःशाखा धर्मकर्माणि पत्रम् ।
तस्मान्मूलं यत्नतो रक्षणीयं
छिन्ने मूले नैव पत्रं न शाखा ॥

षट्कर्माणि

संध्यास्नानं जपोहोमः स्वाध्यायोदेवतार्चनम् ।

आतिथ्यं वैश्वदेवाश्च षट्कर्माणि दिने दिने ॥

पराशरस्मृति

स्मृतिधर्म निर्णयः

कृतैतु मानवा धर्मास्त्रितायां गौतमाः स्मृताः ।

द्वापरे शंख लिखिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ॥

पाराशर स्मृति

धर्महीनो मनुष्यः पशुः

आहारनिद्राभयमैश्वर्यं च सामान्य मेतत्पशुभिर्नराणाम् ।

धर्मोहितेषामधिको विशेषो धर्मेणहीनाः पशुभिः समानाः ॥

सदाचारः

श्रुतिस्मृत्युदितं सम्यग् निबद्धं स्वेषु कर्मसु ।

धर्ममूलं निषेवेत सदाचार मतंद्रितः ॥

मनुस्मृति

सदाचार फलम्

आचारालभते ह्यायुराचारा दीप्सीताः प्रजाः ।

आचाराद्धन मक्षय्यमाचारोहंत्य लक्षणम् ॥

मनुस्मृति

आचारश्रेष्ठता

चतुर्णामपि वर्णानामाचारो धर्मपालकः ।

आचारभ्रष्ट देहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः ॥

पाशशर स्मृति

कुलाचार श्रेष्ठता

येनास्य पितरो याता येन याताः पितामहाः ।

तेन यायात्सतांमार्गं तेन गच्छन् न रिष्यते ॥

भनुस्मृति

आत्मीय भावः

अज्ञानिनो ज्ञानविदो भवन्तु प्रशान्तिभाजः सततोपचित्ताः ।

यथात्मनि भ्रातरिचात्मजेवा तथा नरस्यास्तु जनेऽपिभावः ॥

वस्तु परीक्षा

आप्तोपदेशः प्रत्यक्ष मनुमानं च युक्तिकम् ।

चतुर्विधा परीक्षा स्यादाप्त वाक्यमसंशयम् ॥

आप्तःकः

आप्तः सत्यः ऋषिः प्रोक्तो दिगादिज्ञान संयुतः ।

रागद्वेषादिभिर्मुक्तो भ्रमादि दोषविच्छुतः ॥

पितृगणाः

मनोहैरण्यगर्भस्य ये मरिच्यादयः सुताः ।

तेषामृषीणां सर्वेषां पुत्राः पितृगणाः स्मृताः ॥

भनुस्मृति

माता पिता श्रेष्ठत्व

आचार्यो ब्रह्मणो मूर्तिः पिता मूर्तिः प्रजापतेः ।
माता पृथिव्या मूर्तिस्तु भ्राता स्वामूर्तिरात्मनः ॥

मातृपितृ सेवाफलम्

इमं लोकं मातृभक्त्या पितृभक्त्या तु मध्यम् ।
गुरुशुश्रूषयात्वेवं ब्रह्मलोकं समश्नुते ॥

मनुस्मृति

वृद्ध सेवाफलम्

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः ।
चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विधायशोबलम् ॥

मनुस्मृति

अधम पाठक लक्षणम् ।

गीती शीघ्री शिरःकंपी तथा लिखित पाठकः ।
अनर्थज्ञोऽल्पकंठश्च पठेतेपाठकाधमाः ॥

वेदांग

माधुर्यमक्षरंव्यक्तिः पदच्छेदस्तु सुस्वरः ।
धैर्यं लयं समर्थं च पठेते पाठके गुणाः ॥

वेदांग-शिक्षा

दश प्रजापतयः

मरीचिमत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यं पुलहं क्रतुम् ।
प्राचेतसं वसिष्ठं च भृगुं नारदमेव च ॥

मनुस्मृति

मरीचि, मत्रि, मंगिरस्, पुलस्त्य, पुलह, क्रतु
प्राचेता, वसिष्ठ, भृगु, नारद.

ब्राह्मणकर्माणि

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।
दानं प्रतिगृहं चैव ब्राह्मणानां च कल्पयेत् ॥

मनुस्मृति

क्षत्रियकर्माणि

प्रजानां रक्षणं दानमिज्या ध्ययन मेवच ।
विषयेष्वप्रसक्तिश्च क्षत्रियस्य समासतः ॥

मनुस्मृति

वैश्यकर्माणि

पशूनां रक्षणं दानमिज्या ध्ययन मेवच ।
वणिकूपथं कुसीदं च वैश्यस्य कृषिरेव च ॥

मनुस्मृति

शूद्रकर्माणि

एकमेवतु शूद्रस्य प्रभुः कर्मसमादिशत् ।
एतेषामेव वर्णानां शुश्रूषा मनसूयया ॥

मनुस्मृति

स्त्रीकर्मधिकारः

नास्ति स्त्रीणां पृथग् यज्ञो न व्रतं नाप्युपोषितम् ।
पतिं शुश्रूषते येन तेन स्वर्गे महीयते ॥

मनुस्मृति

वर्णश्रेष्ठता

विप्राणां ज्ञानतो ज्यैष्ठं क्षत्रियाणां तुवीर्यतः ।
वैश्यानां धान्य धनतः शूद्राणां मेव सेवया ॥

मनुस्मृति

कृषिकर्मभागः

राज्ञेदत्वातु षड्भागं देवाय चैकविंशतिम् ।
विप्राय त्रिंशकं भागं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥

पराशरस्मृति

अष्टप्रकारा विवाहस्य

ब्राह्मो दैवस्तथैवार्षः प्राजापत्यस्तथासुरः ।
गान्धर्वो राक्षसश्चैव पैशाचश्चाष्टमोऽधमः ॥

मनुस्मृति

॥ ॐ श्री परमात्माने नमः ॥

ॐ सोहम्

ॐ तत्सत्

श्री परब्रह्म सच्चिदानंद सद्गुरु योगीवर्य महात्मा श्रीकृष्णात्मज
महाराज (एमनी सानिध्यमां उजवायला शालिवाहन शके १८६१
ना श्रीरामजन्मोत्सव प्रसंगे लोकाग्रहयश श्रीजीए तैयार करेलो
मुमुक्षु जनो तथा आवालवृद्धोने माटे नित्य उपयोगी एवो

नित्योपासनाक्रम

अथवा

ईश्वरार्चनविधि ॥

(संग्रहसार)

(नित्य निद्रामांथी जागृत थतांनी साथेज निचेनुं प्रातःस्मरण बोलवुं)

प्रातःस्मरणम्

मंगळाचरण

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीसद्गुरुभ्यो
नमः ॥ श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः ॥ श्रीकुलदेव-
ताभ्यो नमः ॥ श्रीग्रामदेवताभ्यो नमः ॥ श्रीवास्तुदेवताभ्यो नमः ॥

श्रीमातापितृभ्यो नमः ॥ श्रीसर्वेभ्यो देवेभ्यो नमोनमः ॥ श्रीसर्वेभ्यो
ब्राह्मणेभ्यो नमोनमः ॥ श्रीमद् भगवता महापुरुषेण प्रवतमान काल-
पुरुषदेवताभ्यो नमोनमः ॥

करदर्शनम्

कराग्रेवसते लक्ष्मीः करमध्ये सरस्वती ।
करमूले तु गोविन्दः प्रभाते करदर्शनम् ।

भूमिवन्दनम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डले ।
विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्वमे ॥

ब्रह्म वन्दनम्

अव्यक्तमव्ययं शान्तं नित्तान्तं योगिनां प्रियम् ।
सर्वानन्द स्वरूपं यत् तं वन्दे ब्रह्म संज्ञकम् ॥

ज्ञानसूर्य (अज्ञान (तम) नाश)

मोहान्धकारमानानां जनानां ज्ञान रश्मिभिः ।
कृतमुद्धरणं येन तन्नौमि शिव भास्करम् ॥

श्रीगणेश

वक्रतुण्ड महाकाय कौटिसूर्यसमप्रभ ।
निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥

श्री अत्रस्मरणीय माह महाभारते

महर्षिर्भगवन्व्यासः कृत्वेमां संहितांपूरा ।

श्लोकैश्चतुर्भिर्धर्मात्मा पुत्र मध्यायच्छुकम् ॥१॥

मातापितृ सहस्राणि पुत्रद्वारशतानि च ।

संसारेष्वनुभूतानि यान्तियास्यन्तिचापरे ॥२॥

हर्षस्थान सहस्राणि भयस्थानं शतानि च ।

दिवसे दिवसे मूढमाविशन्ति न पण्डितम् ॥३॥

ऊर्ध्वबाहुर्विज्ञेभ्येष नैवकश्चिच्छृणोतिभे ।

धर्मादर्थश्च कामश्च सकिमर्थं न सेव्यते ॥४॥

नजातुकामान्नभयान्नलोभा

द्धर्मत्यजेज्जीवितस्याऽपि हेतोः ।

धर्मो नित्यः सुखदुःखेत्वं नित्ये

जीवो नित्यो हेतुरस्यत्वं नित्यः ॥५॥

इमां भारत सावित्रीं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।

सभारत फलं प्राप्य परंब्रह्माधिगच्छति ॥६॥

योगोशतं कनकशृंगमयं ददाति

विप्रायवेदविदुषे च बहुश्रुताय ।

पुण्यांच भारतकथां शृणुयाच्चानित्यं

तुल्यंफलंभवति तस्य च तस्यैव ॥७॥

ब्रह्म

प्रातः स्मरामि हृदि संस्फुरदात्म तत्त्वं

सच्चित्सुखं परमहंस गति तुरीयम् ।

यत्स्वप्नजागरसुषुप्त मवैति नित्यं

तद्वह्म निष्कलमहं न च भूत संघः ॥१॥

आद्यपुरुष (आदिपुरुष)

प्रातर्भजामि मनसो वचासामगम्यं

वाचो विभान्ति निखिला यदनुप्रेहण ।

यन्नेति नेति वचनैर्निगमा अवोचुस्तं

देवदेव मजमच्युत माहुरग्यम् ॥

चैतन्यपुरुष (पुराणपुरुष)

प्रातर्नमामि तमसः परमर्कवर्णम् पूर्णं सनातन पदं पुरुषोत्तमाख्यम् ।

यास्मिन्निदं जगदशेषमशेषमूर्त्तौ रज्ज्वां भुजङ्गम इव प्रतिभासि तं वै ॥

ईश—परमात्मा

प्रातःस्मरामि फणिराजतनौ शयानं

नागामरासुरनरादिजगन्निदानम् ।

वेदैः सहामरगणैरुपगीयमानं

कान्तारकेतनवतां परमं निधानम् ॥

प्रातर्भजामि भवसागर वारिषारं

देवर्षि सिद्धनिवहैर्विहितोपहारम् ।

संदृष्टदानव कदम्ब सदापहारं

सौंदर्यराशि जलराशि सुताविहारम् ।

प्रातर्नमामि शरदम्बरकान्ति कान्तं

पादारविंद मकरन्द जुषां भवान्तम् ।

नानावतार हृतभूमिभरं कृतान्तं

पाथोजकम्बुरयपादकरं प्रशान्तम् ॥

अथ भानोः (सूर्य)

प्रातः स्मरामिदेवस्य सवितुर्भर्ग आत्मनः

वरेण्यं तद्धियोयोनः चिदानन्दः प्रचोदयाद् ॥

प्रातस्मरामि खलु तत्सवितुर्वरेण्यं

रूपं हि मण्डल मृचोऽथतनुर्यजूषि

सामानियस्य किरणाः प्रभवादि हेतुं

ब्रह्माहरात्मक मलक्ष्य मर्चित्य रूपम् ॥१॥

प्रातर्नमामि तरणिं तनुवाङ्मनोमि—

—ब्रह्मेन्द्र पूर्वक सुरैर्नुतमर्चितं च ।

वृष्टि प्रमोचन विनिग्रह हेतु भूतं

त्रैलोक्य पालन परं त्रिगुणात्मकं च ॥२॥

प्रातर्भजामि सवितारमनंत शक्तिं

पापौघ शत्रु भयरोग हरं परं च ।

तं सर्वलोक कलनात्मक कालमूर्ति

गोकंठ बंधन विमोचनमादि देवम् ॥३॥

श्लोकत्रयमिदं भानोः प्रातः प्रातः पठेत्तुयः ।

स सर्व व्याधि निर्मुक्तः परं सुखमवाप्नुयात् ॥४॥

अथ विघ्नेशस्य (विघ्नहर)

प्रातः स्मरामि गणनाथमनाथबन्धुं

सिंदूर पूरपारिशोभित गण्डयुग्मम् ।

उदण्ड विघ्न परिखण्डन चण्ड दण्ड

माखण्डलादि सुरनायक वृंद वंद्यम् ॥१॥

प्रातर्नमामि चतुरानन वंद्यमान—

मिच्छानुकूलभखिलं च वरं ददानम् ।

तन्तुंदिलं द्विरसन प्रिय यज्ञ सूत्रं

पुत्रं विलास चतुरं शिवयोः शिवाय ॥२॥

प्रातर्भजाम्य भयदं खलु भक्त शोकं

दावानलं गणविभुवर कुञ्जरास्यम् ।

अज्ञानकानन विनाशन हव्यवाह

मुत्साहवर्धनमहं सुतमीश्वरस्य ॥३॥

श्लोकत्रयमिदं पुण्यं सदासाम्राज्य दायकम् ।

प्रातरूत्थाय सततं पठेद्द्वै प्रयतः पुमान् ॥४॥

अथ देव्याः (देवी)

प्रातः स्मरामि शरदिन्दुकरोज्ज्वलाभां

सद्रत्नवत्सकल कुण्डल हार शोभाम्

दिव्यायुधोज्जित सुनील सहस्र हस्तां

रक्तोत्पलाभ चरणां भवतीं परेशाम् ॥१॥

प्रातर्नमामि महिषासुर चण्डमुण्ड

शुंभामुर प्रमुख दैत्य विनाश दक्षाम् ।

ब्रह्मेन्द्ररुद्र मुनिमोहन शील लीलां

चण्डीं समस्त सुरमूर्तिमनेक रूपाम् ॥२॥

प्रातर्भजामि भजता मखिलार्थ दात्रीं

धात्रीं समस्त जगतां दुरिताप हन्त्रीम् ।

संसारबन्दन विमोचन हेतुभूतां

मायां परां समधिगम्य परस्य विष्णोः ॥३॥

श्लोकत्रयमिदं देव्याश्चाण्डिकायाः पठेन्नरः ।

सर्वान्कामानवाप्नोति विष्णुलोके महीयते ॥४॥

अथ शिवस्य (शिव)

प्रातः स्मरामि भयभीति हरं सुरेशं

गंगाधरं वृषभवाहनमम्बिकेशम् ।

खट्वांगशूल वरदाभय हस्तमीश

संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥१॥

प्रातर्नमामि मिरिशं गिरिजार्धं देहं

सर्गं स्थितिं प्रलयकारणमादि देवम् ।

विश्वेश्वरं विजितं विश्वमनोभिरामं

संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥२॥

प्रातर्भजामि शिवमेकमनंतं माधवं

वेदान्तवेद्यं मनघं पुरुषं महान्तम् ।

नामादिभेदं रहितं षड्भावशून्यं

संसार रोग हरमौषधमद्वितीयम् ॥३॥

प्रातःसमुत्थाय शिवं विचिन्त्य

श्लोकत्रयं येऽनुदिनं पठन्ति ।

ते दुःखजातं बहुजन्म संचितं

हित्वा पदं यान्ति तदेव शंभोः ॥४॥

अथ विष्णोः (श्रीविष्णु)

प्रातस्मरामि भवभीतिं महार्तिशान्त्यै-

नारायणं गरुडवाहम मद्भजनाभम् ।

ग्राहाभिभूतं वरवारुणं मुक्तिहेतुं

चक्रायुधं तरुणवारिजं पत्रनेत्रम् ॥१॥

प्रातर्नमामि मनसा वचसा च मूर्ध्ना

पादारविंदं युगलं परमस्य पुंसः ।

नारायणस्य नरकार्णव तारणस्य

पारायणे प्रवीण विप्र परायणस्य ॥२॥

प्रातर्भजामि भजतामभयंकरं तं

प्राक् सर्वजन्मकृतपापभयापहत्यै ।

योप्राहवक्त्रपतितांऽग्निगजेन्द्र घोर

शोकप्रणाशमकरोद्धृत शंख चक्रः ॥३॥

श्लोक त्रयमिदं विष्णोः प्रातःकाले पठेत्तुयः

लोकत्रय गुरुस्तस्मै दद्यादात्म पदं हरिः ॥४॥

अथ श्रीरामचन्द्रस्य

प्रातःस्मरामि रघुनाथ मुखारविन्दं

मन्दस्मितं मृदुलभाषि विशालभालम् ।

कर्णाविलं बिचलकुण्डल शोभिगण्डं

कर्णान्ति दीर्घनयनं नयनाभिरामम् ॥१॥

प्रातर्नमामि रघुनाथ करारविन्दं

रक्षोगणायभयदं वरदं निजेभ्यः ।

यद्राज्य संसादि विभज्य महेशचापं

सीताकर ग्रहण मंगल मापसद्यः ॥२॥

प्रातर्भजामि रघुनाथ पदारविन्दं

पद्मांकुशादि शुभरेखि सुखावहं मे ।

योगीन्द्रमानस मधुव्रत सेव्वमानं
 शापापहंसपदि गौतम धर्मपत्न्याः ३
 प्रातर्वदाभिवचसा रघुनाथनाम
 वाग्दोषहरिः सकलं शमलं करोति ।
 यत्पार्वती स्वपतिना सह भोक्तुकामा
 प्रीत्या सहस्र हरिनाम समंजजाप ॥
 प्रातःश्रये श्रुतिनुतां रघुनाथमूर्ति
 नीलां बुजोत्पलसितेतरं रत्ननीलाम् ।
 आमुक्तमौक्तिक विशेष विभूषणाढ्यां
 ध्येयां समस्त मुनिभिर्जनमुक्ति हेतुम् ॥५॥
 यः श्लोकपंचकमिदं प्रयतः पठेत्तु
 नित्यं प्रभात समये पुरुषः प्रबुद्धः ।
 श्रीरामकिंकरजनेषु स एव मुख्यो
 भूत्वा प्रयाति हरिलोक मनन्यलभ्यम् ॥६॥

श्रीदत्तात्रेय (श्रीगुरु)

प्रातः स्मरामि भवभूरुहहेतु भूतं
 प्रापांचिकाभिनवगूढ निबन्धकारम् ।
 लोकावसान समये त्वनिमित्तबीजं
 मिथ्याभिः शतमगुणं गुरुदेव दत्तम् ॥१॥

प्रातर्नमामि परमेश्वर शब्दभाजं
 श्रीमत्प्रभालय लडिद्वजितः प्रकाशम् ।
 सर्वान्तरस्थ मपिनूत्र मगाधरूपं
 प्रोत्फुल्ल पद्मवदनं गुरुदेह दत्तम् ॥२॥
 प्रातर्भजामि भवभीति विनाशदक्षं
 भक्तिप्रसक्तजन चित्त चकोर चन्द्रम् ।
 मौलीन्दुकान्ति निभदेह विभासमानं
 दत्ताऽभयं करवरं गुरुदेव दत्तम् ॥३॥

अन्यच्च

^१ब्रह्मामुरारि त्रि पुरान्तकारि
^२मानुः शशी भूमि सुतो बुधश्च ।
 गुरुश्चशुक्रः शनि राहु केतवः
 कुर्वन्तु सर्वे मम सुप्रभातम् ॥१॥
^३भृगुर्वसिष्ठः क्रतुरंगिराश्च
 मनुःपुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ।

१ त्रिदेव—ब्रह्मा, विष्णु तथा महेश.

२ नवग्रह—सूर्य, चन्द्र, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र, शनि, राहु, केतु

३ द्वादश प्रजापति—भृगु, वसिष्ठ, क्रतु, अंगिरा, मनु, पुलस्त्य,
 पुलह, गौतम, रैभ्य, मरीचि, चवन, दक्ष,

रैभ्यो मरीचि श्ववन श्व दक्षः

कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥२॥

४ सनत्कुमारः सनकः सनंदनः

सनातन आसुरि पिंगलौ च

५ सप्तस्वराः ६ सप्तरसातलानि

कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥३॥

७ सप्तार्णवाः ८ सप्तकुलाचलाश्च

९ सप्तर्षयो १० द्वीपवनानि सप्त ।

११ भूरादिकृत्वा भुवनानि सप्त

कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥४॥

१२ पृथ्वी सगन्धा सरसास्तथापः

- ४ चार कुमार—सनत्कुमार, सनक, सनंदन, सनातन,
 ५ सप्तस्वर—षड्ज, ऋषभ, गान्धार, मध्यम, पंचम, धैवत्, निषाद.
 ६ सप्तपाताल [रसातल]—अतल, वितल, सुतल, तलातल,
 महातल, रसातल, पाताल.
 ७ सप्तार्णवा—सात समुद्र.
 ८ सप्तकुलाचलाश्च—सात मुख्य पर्वत.
 ९ सप्तर्षि—मरीचि, अत्रि, अंगिरस, पुलस्त्य, फुलह, ऋतु, वसिष्ठ.
 १० सप्तद्वीप—जम्बु, शाखाक्य, कुश, कौंच, शाल्मल, गोमेद, पुष्कर.
 ११ सप्तभुवन—भू; भुवः, त्व, महः, जन, तपः सत्यं.
 १२ पंचमहाभूत गुणादि—(१) पृथ्वी=गन्ध, (२) आप जल=रस,
 (३) वह्नि=तेज, (४) वायु=स्पर्श, (५) आकाश=शब्द.

स्पर्शीचवायुर्ज्वलनः स तेजाः ।

नभः स शब्दं महता सहैते

कुर्वन्तु सर्वे ममसुप्रभातम् ॥५॥

इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं

पठेत्स्मरेद्वा शृणुयाच्च तद्वत् ।

दुःस्वप्ननाशः स्त्विह सुप्रभातं

भवेच्च नित्यं भगवत् प्रसादात् ॥६॥

अथ प्रार्थना

सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः

लम्बोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥१॥

धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः

द्वादशैतानिनामानि यः पठेच्छृणुयादऽपि ॥२॥

विद्यारंभे विवाहेच प्रवेशे निर्गमेतथा

संप्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥३॥

शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।

प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥४॥

विनायकं गुरुं भानुं ब्रह्माविष्णुमहेश्वरान्

सरस्वतीं प्रणम्यादौ सर्वकार्यार्थं सिद्धये ॥५॥

अभीप्सितार्थं सिद्ध्यर्थं पूजितोयःसुरासुरैः

सर्वविघ्न हरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥६॥

सर्वेध्वारब्धकार्येषु त्रयस्त्रिमुवनेश्वराः

देवादिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मज्ञानं जनार्दनाः ॥७॥

गणनाथं सरस्वतीं रविशुक्रं बृहस्पतिम्

पंचैतान्संस्मरेन्नित्यं वेदवाणी प्रवृत्तये ॥८॥

मूकं करोति वाचालं पंगुलं घटते गिरिम्

यत्कृपातमहं वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥९॥

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।

गुरुः साक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१०॥

आत्मानं सततं ब्रह्म जानीहि जगदीश्वरम् ।

यद्वेति तत्सकुरुते न भयं तस्य कुत्रचित् ॥

वैन्यं पृथुं हैहयमर्जुन च

शाकुन्तलेयं भरतं नलं च ।

रामं च यो वै स्मरति प्रभाते

तस्यार्थलाभो विजयश्च हस्ते ॥

अश्वत्थामा बालिव्यासो हनुमाश्च विभीषणः ।

कृपः परशुराथश्च सप्तैते चिरजीविनः ॥

सप्तैतान्संस्मरोन्नित्यं मार्कण्डेय मथाष्टमम् ।

जीवेद्वर्षशतं सोत्रमपमृत्युविवर्जितः ॥

अयोध्या मथुरामाया काशीकाञ्ची अवन्तिका ।

पुरीद्वारावती चैव सप्तैतेमोक्षदायकाः
 बलिर्विभीषणो भीष्मः प्रल्हादो नारदो ध्रुवः ।
 षडेते वैष्णवास्तेषां स्मरणं पाप नाशनम् ॥
 अहल्या द्रौपदी सीता तारा मंदोदरी तथा ।
 पंचकंवैस्मरोन्नित्यं महापातक नाशनम् ॥
 कर्कोटकस्य नागस्य दमयन्त्या नलस्य च ।
 ऋतुपर्णस्य राजर्षेः कीर्तनं कलिनाशनम् ॥
 धर्मो विवर्धति युधिष्ठिर कीर्तनेन
 पापं प्रणश्यति वृकोदर कीर्तनेन ।
 शत्रुर्विनश्यति धनंजय कीर्तनेन
 माद्रीसुतौ कथयतां न भवन्ति रोगाः ॥
 पुण्यश्लोको नलो राजा पुण्यश्लोको युधिष्ठिरः ॥
 पुण्यश्लोका च वैदेही पुण्यश्लोको जनार्दनः ॥
 विश्वेशं माधवं दुर्द्धि दण्डपाणिं च भैरवम् ।
 वन्दे काशीं गुहा गंगां भवानीं मणिकर्णिकाम् ॥
 इन्द्राग्नी च यमो नैऋद् वरुणो वायवस्तथा ।
 कुबेरेशौ तथा ब्रह्माऽनन्तो वैदिकपालकाः ॥

आत्मा

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथ भवतु ।
 बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च

इन्द्रियाणि ह्यानाहुर्विषयांस्तेषुगोचरान्
 आत्मेन्द्रियमनोयुक्तो भोक्त्याहुर्मनीषिणः
 विज्ञान सारथिर्यस्तु मनः प्रग्रहवान्नरः ।
 सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमंपदम् ॥

ब्रह्म

नमस्ते सते ते जगत्कारणाय
 नमस्तोचिते सर्वलोकाश्रयाय ।
 नमोऽद्वैत तत्त्वाय मुक्तिप्रदाय
 नमो ब्रह्मणेव्यापिने शाश्वताय ॥
 त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यं
 त्वमेकं जगत्पालकं स्वप्रकाशम् ।
 त्वमेकं जगत्कर्तृषातृपहर्तृ—
 त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥
 भयानां भयं भीषणं भीषणानां
 गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ।
 महोच्चैः पदानां नियन्तृत्वमेकं
 परेशां परं रक्षणं रक्षणानाम् ॥
 वयन्त्वां स्मरामो वयन्त्वां भजामो
 वयन्त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः ।

सदेकं निधानं निरालम्बमीशम्

भवाम्भोधिपान्तं शरण्यं व्रजामः ॥

न त्वहं कामयेराज्यं न स्वर्गं नापुनर्भवम् ।

कामये दुःखतप्तानां प्राणिनामार्तिनाशनम् ॥

हे जिह्वेरससारज्ञे सर्वदा मधुरप्रिये

नारायणाख्यं पीयूषं पिबजिह्वे निरंतरम् ॥

जिह्वे कीर्तय केशवं मुररिपुं चेतो भज श्रीधरम् ।

पाणिद्वंद्वं समर्चयाऽच्युतकथां श्रोत्रद्वयं त्वं शृणु ॥

कृष्णलोक्य लोचनद्वयं हरेर्गच्छांप्रियुग्मालयम् ।

जिघ्र्क्षां मुकुन्दपादतुळसीं मूर्धन्नमाधोक्षजम् ॥

श्रीमहादेवः—

शरीरं च नवच्छिद्रं व्याधिग्रस्तं कलेवरम् ।

औषधं जान्हवीतोयं वैद्यो नारायणो हरिः ॥

श्रीब्रह्मः—

अचिन्त्याव्यक्तरूपाय निगुर्णाय गुणात्मने ।

समस्तं जगदाधारमूर्तये ब्रह्मणेनमः ॥

श्रीरामः—

रामाय रामभद्राय रामचन्द्रायवेधसे ।

रघुनाथाय नाथाय सीतायाः पतयेनमः ॥

आकृष्णः—

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणुरमर्दनम्
देवकी परमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम् ॥

श्रीविष्णुः—

मंगलं भगवान् विष्णुर्मंगलं गरुडध्वजः ।
मंगलं पुंडरीकाक्षो मंगलायतनं हरिः ॥

श्रीईश पुरुषोत्तमः—

त्वमेव माता च पिता त्वमेव त्वमेव बन्धुश्च सखा त्वमेव ।
त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव त्वमेव सर्वमम देवदेव ॥

आदिपुरुषः—(चैतन्य)

नमस्ते पुरुषाध्यक्ष नमस्ते भक्तवत्सल ।
नमस्तेस्तु हृषीकेश नारायणनमोऽस्तुते ॥

चैतन्य पुरुषः—

नमोऽस्वनंताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।
सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटि युगधारिणे नमः ॥

श्रीरामः—

मात रामो मापिता रामचन्द्रः
स्वामी रामो मत्सखा रामचन्द्रः ।
सर्वस्वमे रामचन्द्रो दयालु—
—नान्यजाने नैवजाने नजाने ॥

श्रीहनुमान्—

मनोजवं मारुत तुल्यवेगं जितेन्द्रियं बुद्धिमतां घरिष्टम् ।
वातात्मजं वानरयूथ मुख्यं श्रीरामदूतं शरणं प्रपद्ये ॥

श्रीनारायणः—

आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता
घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः ।
संकीर्त्य नारायणशब्दं मात्रं
विमुक्तदुःखाः सुखिनोभवन्तु ॥

प्रभुशरणागतिः—

न धर्मनिष्ठोऽस्मि न चात्मवेदी न भक्तिमांस्त्वच्चरणारविन्दे ।
अकिंचनोऽनन्यगतिः शरण्यं त्वत्पादमूलं शरणं प्रपद्ये ॥
तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं प्रसादयेत्वामहमशमिञ्ज्यम्
पितेव पुत्रम्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥
सश्विदानंदरूपाय भक्तानुग्रहकारिणे
मायानिर्मितविश्वाय महेशाय नमो नमः ॥
वेदान्तशीलनमपि प्रमितिं करोति
ब्रह्मात्मनः प्रमितिसाधनसंयुतस्य ।
नैवास्ति साधनलवो मयि नाथ तस्याः
तस्मात्त्वमद्य शरणं ममदीनबन्धो ॥

श्रीशुक उवाच—

आलोडय सर्वशास्त्राणि विचार्यैव पुनः पुनः
इदमेकं सुनिष्पन्नं ध्येयो नारायणः सदा ।

शोनक—

भोजनाच्छादने चिन्तां वृथा कुर्वन्ति वैष्णवाः ।
योऽसौ विश्वंभरो देवः स भक्तान्किमुपेक्षते ॥

व्यास उवाच—

सत्यं सत्यं पुनः सत्यं भुजमुत्थाप्य चोच्यते ।
न वेदाच्च परं शास्त्रं न देवः केशवात्परः ॥

सनत्कुमार—

आकाशात्पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम्
सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रति गच्छति ॥

अभीष्टचिन्तनम् प्रार्थना

स्वस्ति प्रजाभ्यः परिपालयन्तां

न्याय्येन मार्गेण महींमहीशाः ।

गोब्राह्मणेभ्यः शुभमस्तुनित्यं

लोकाः समस्ताः सुखिनो भवन्तु ॥

सर्वेऽत्र सुखिनः सन्तु सर्वेसन्तु निरामयाः ।

सर्वेभद्राणि पश्यन्तु माकश्चिद् दुःखमाप्नुयात् ।

कालेवर्षतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी
 देशोऽयं क्षोभ रहितो ब्राह्मणाः सन्तुनिर्भयाः ।
 अपुत्राः पुत्रिणः सन्तु पुत्रिणः सन्तु पौत्रिणः
 अधनाः सधनाः सन्तु जीवेमशरदः शतम् ॥
 अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः
 यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्म समुद्भवः ॥
 कर्मब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवं
 तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥

हरिः ॐ तत्सत् सोऽहम् ॐ ब्रह्मार्पणमस्तु

अथध्यानानि

श्री विष्णुध्यानम्

शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं
 विश्वाधारं गगनसदृशं भेधवर्णं शुभांगम् ।
 लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्यत्नगम्यं
 वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥

श्री महेशध्यानम्

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं ।
 रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नम् ।

पद्मासीनं समंतात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्र कृत्तिवसानं
विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥

श्री गणेशध्यानम्

अजं निर्विकल्पं निराकारमेकं निरानन्द मानन्दमद्वैतपूर्णम् ।
परं निर्गुणं निर्विशेषं निरीहं परब्रह्मरूपं गणेशं भजेम ॥१॥

अनिर्वाच्यं रूपं स्तवननिकरो यत्रगलित—

स्तथा वक्ष्येस्तोत्रं प्रथम पुरुषस्यात्र महतः ।

यतोजातं विश्वंस्थितमपि सदा यत्र विलयः

सकीदृग्गीर्वाणः सुनिगमनुतः श्री गणपतिः ॥२॥

गकारोहेरम्बः सगुण इति पुंनिर्गुणमयो—

द्विधाप्येको जातः प्रकृतिपुरुषो ब्रह्माहिगणः ।

स चेशश्चोत्पत्तिस्थितिलयकरोऽयं प्रमथको

यतोभूतं भव्यं भवति पतिरीशो गणपतिः ॥३॥

एकदन्तं शूर्पकर्णं गजवक्त्रं चतुर्भुजं ।

पाशाङ्गःकुशधरंदेवं ध्यायेत्सिद्धिर्विनायकम् ॥

श्वेतांगंश्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगंधं

क्षीराब्धौरत्नद्वीपे सुरतरुविमले रत्न सिंहासनस्थम् ॥

दोर्भिःपाशांकुशेषाभयदै रुचिरं चन्द्रमौलिं त्रिनेत्रं ।
ध्यायेत्वां सर्वमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नम् ॥

श्री सूर्यध्यानम्

ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती नारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः ।
केयूरवान्मकरकुण्डलवान्किरीटीहारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥

श्री देवीध्यानम्

नमोदेव्यै महादेव्यै शिवायै सततंनमः ।
नमः प्रकृतिभद्रायै नियताः प्रणताःस्मताम् ॥
विद्युदामसमप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितांभीषणां
कन्याभिः करवाल खेटविलसद्भस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रदरालिखेटविशिरवांश्चापंगुणं तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकांशशिधरां दुर्गात्रिनेत्रां भजे ॥

श्री सद्गुरुध्यानम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णु गुरुर्देवो महेश्वरः :
गुरुःसाक्षात् परब्रह्म तस्मैश्रीगुरुवे नमः ॥
ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलंज्ञानमूर्तिं
द्वंद्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।
एकानित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतं
सावासीतं त्रिगुणराहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥

श्री सरस्वतीध्यानम्

याकुन्देन्दुतुषारहारधवला याशुभ्रवस्त्रावृता
 या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
 या ब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सिद्धा वन्दिता
 सां मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ॥

श्री रामचन्द्रध्यानम्

ध्यायेदाजानुबाहुं धृतशर धनुषं बद्धपद्मासनस्थं
 पीतंवासोवसानं नवकमलदलस्पर्धिनेत्रं प्रसन्नम्
 वामांकारूढसीता मुखकमलमिलक्लोचनं नीरदाभं
 नानाऽलंकार दीप्तं दधत्तमुरुजटामण्डनं रामचन्द्रम् ॥१॥

कल्याणानां निधानं कल्मलमथनं पावनं पावनानां
 पाथेयं यन्मुमुक्षोःसपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य ।
 विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां जीवनं सज्जनानां
 बीजं धर्मद्रुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम ॥ ॥२॥

रामो राजमणिः सदाविजयते रामं रमेशं भजे
 रामेणाभिहता निशाचरचमू रामाय तस्मै नमः ।
 रामोऽनास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहं
 रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥ ॥३॥

रामायणसार

आदौ रामतपोवनादिगमनं हत्वामृगंकाञ्चनं
वैदेही हरणं जटायुमरणं सुग्रीवसंभाषणम् ।
वाली निर्दलनं समुद्रतरणं लंकापुरी दाहनं
पश्चाद्रावण कुम्भकर्णहनन मेतद्धि रामायणम् ॥

श्री कृष्णध्यानम्

कृष्ण त्वदीयपदपङ्कजपञ्जरान्ते
अद्यैव मे विशतु मानसराजहंसः ।
प्राणप्रयाणसमये कफवातपित्तैः
कण्ठावरोधनविधौ स्मरणं कुतस्ते ॥१॥

कृष्णोति मङ्गलं नाम यस्य वाचि प्रवर्तते ।
भस्मीभवन्तितस्याशु महापातककोटयः ॥२॥

कृष्णाय वासुदेवाय हरये परमात्मने
प्रणतक्लेशनाशाय गोविन्दाय नमोनमः ॥३॥

अक्षरं परमंब्रह्म ज्योतिरूपं सनातनम् ।
गुणातीतं निराकारं स्वेच्छामय मनन्तकम् ॥४॥
श्रियाश्लिष्टो विष्णुः स्थिस्चरपुरुर्वेद विषयो
धियां साक्षी शुद्धो हरिसुरहन्ताब्जनयनः ।

गदी शङ्खी चक्री विमलवनमाली स्थिररुचिः
 शरण्यो लोकेशो मम भवतु कृष्णोऽक्षिविषयः ॥५॥
 नमः कृष्णाय देवाय ब्रह्मणेऽनन्तमूर्तये ।
 योगेश्वराय योगाय त्वामहं शरणं गतः ॥६॥

श्री भगवद्गीताध्यानम्

यं ब्रह्मावरुणेन्द्र रुद्र मरुतः स्तुन्वन्ति दिव्यैःस्तवै
 र्वेदैःसांग पदक्रमोपनिषद्गैर्गायन्ति यं सामगाः ।
 ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योगिनो—
 यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥

श्री कृष्ण लीलासार

आदौ देवकीदेवीगर्भजननं गोपीगृहे वर्धनं
 मायापूतनजीवितापहरणं गोवर्धनोद्धारणम् ।
 कंसच्छेदन कौरवादि हननं कुन्तीतनुजावन
 मेतद्भागवतं पुराणकथितं श्रीकृष्णलीलाऽमृतम् ॥

श्री दत्तात्रेयध्यानम्

जटाधरं पाण्डुरङ्गं शूलहस्तं कृपानिधिम् ।
 सर्वरोगहरं देवं दत्तात्रेयमहं भजे ॥१॥

जगदुत्पत्तिकर्त्रे च स्थितिसंहारहेतवे ।
भवपाशविमुक्ताय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥२॥

आदौ ब्रह्मा मध्ये विष्णुरन्ते देवः सदाशिवः ।
मूर्तित्रयस्वरूपाय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥३॥

ब्रह्मज्ञानमयी मुद्रा वस्त्रे चाकाश भूतले ।
प्रज्ञानघनबोधाय दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥४॥

क्षराक्षरस्वरूपाय परात्परतराय च
दत्तमूर्ति परस्तोत्र दत्तात्रेय नमोऽस्तुते ॥५॥

श्री व्यंकटेशध्यानम्

नमः श्रीवैकटेशाय शुद्धज्ञानस्वरूपिणे ।
वासुदेवाय शान्ताय श्रीनिवासाय मङ्गलम् ॥

श्री बद्रीनारायणध्यानम्

जन्मान्तरार्जितमहादुरितान्तरायो
लीलावताररसिकं सुकृतोपलभ्यम् ।
ध्यायन्नहो धरणिमण्डनपादपद्मं
त्वामागतोऽस्मि शरणं बदरीवनेऽस्मिन् ॥

अन्य प्रार्थना सारसंग्रह

परमेश्वर प्रार्थना

नमो देवाधिदेवाय महादेवाय ते नमः

शक्ररूपाय शक्राय शक्रवेषधराय च ॥

त्वं ब्रह्मसर्वदेवानां रुद्राणां नीललोहितः ।

आत्मा च सर्वभूतानां सांख्ये पुरुष उच्यते ॥१॥

ऋषभस्त्वं पवित्राणां योगिनां निष्कलः शिवः ।

गृहस्थस्त्वमाश्रमीणामीश्वराणां महेश्वरः ॥२॥

कुबेरः सर्वयक्षाणां क्रतूनां विष्णुरुच्यते ।

पर्वतानां भवान् मेरुर्नक्षत्राणाञ्च चन्द्रमाः ॥३॥

वसिष्ठस्त्वमृषीणां च ग्रहाणां मूर्य उच्यते ।

आरण्यानां पशूनां च सिंहस्त्वं परमेश्वरः ॥४॥

ग्राम्याणाङ्गो वृषश्चासि भवँल्लोकप्रपूजितः ।

आदित्यानां भवान् विष्णुर्वसूनां त्वं च पावकः ॥५॥

पक्षिणां वैनतेयस्त्वमनन्तो भुजगेषु च ।

सामवेदश्च वेदानां यजुषां शतरुद्रियम् ॥६॥

सनत्कुमारो योगानां सांख्यानां कपिलो ह्यसि ।

शक्रोसि मरुतां देवः पितॄणां हव्यवाडसि ॥७॥

ब्रह्मलोकश्च लोकानां गतीनां मोक्ष उच्यते

क्षीरोद्भूतः सागराणां च शैलानां हिमवान् गिरिः ॥८॥

वर्णानां ब्राह्मणश्चाऽसि विप्राणां दीक्षितो द्विजः ।
 आदिस्त्वमसि लोकानां संहर्ता काल एव च ॥९॥
 यंचान्यदपि लोके वै सर्वतेजोऽधिकंस्मृतम् ।
 तत्सर्वं भगवानेव इति मे निश्चिता मतिः ॥१०॥
 नमस्ते भगवन् देव नमस्ते भक्तवत्सल ।
 योगेश्वर नमस्तेऽस्तु नमस्ते विश्वसंभव ॥
 प्रसीद मम भक्तस्य दीनस्य कृपणस्य च ।
 अनैश्वर्येण युक्तस्य गतिर्भव सनातन ॥
 ज्ञातोऽसि मेऽद्य सुचिरान्ननु देहभाजां ।
 न ज्ञायते भगवतो मतिरित्यवद्या ।
 नान्यस्त्वदस्ति भगवन्नपि तन्नशुद्धम् ।
 मायागुण व्यतिकराद्यदुरुविभाति ॥
 भोगे रोगभयं सुखे क्षयभयं वित्ते च राज्ञो भयं
 विद्यावादभयं तपेन्द्रियभयं रुपाद्भयं योषिताम् ।
 हर्षेशोकभयं रणैरिपुभयं काये कृतांताद्भयं
 चेत्थं जन्म निरर्थकं क्षितितले विष्णोः पदं निर्भयम् ॥

नाम महिमा

आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता
 घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः ।

संकीर्त्य नारायण शब्दमात्रं

विमुक्तदुःखाः सुखिनो भवन्ति ॥

भगवद्दास्य महत्त्वम्

न देहं न प्राणान्न च सुखमशेषाभिलषितं
न चात्मानं नान्यत् किमपि तव शेषत्व विभवात् ।
बहिर्भूतं नाथ क्षणमपि सहे यातु शतधा--
विनाशंतत्सत्यं मधुमथन विज्ञापनमिदम् ॥

मुक्त स्वरूप

बुद्ध्यादिनां स्वरूपयो विविनाक्ति सतत्त्ववित् ।
स एव मुक्त इत्येव वेदान्तेषु विनिश्चितम् ॥
इदं विश्वं परिस्पंदं करोमत्यस्तवासनः
प्रवर्तते यः कार्येषु समुक्त इति मे मतिः ॥

आत्मस्वरूप

सर्वत्र सर्वदा सर्वमात्मानं सततं ध्रुवम् ।
सर्वं शून्यमशून्यं च तस्माद् विद्धि न संशयः ॥
नमस्ते पुरुषंत्वाद्यं पुरुषं प्रकृतेः परम् ।
अलक्ष्यं सर्वभूतानां बहिरन्तरवस्थितम् ॥
स्वानुभूत्या स्वयंज्ञात्वा स्वमात्मानमखंडितम् ।
संसिद्धिं सन्मुखं तिष्ठेन्निरविकल्पात्मनात्मनि ॥

वेदान्त सार सवज्ञा ज्ञानविज्ञानमेवच ।
 अहमात्मा निराकारः सर्वव्यापी स्वभावतः ॥
 आदि मध्यान्तमुक्तोऽहं नबद्धोऽहं कदाचन ।
 स्वभाव निर्मलः शुद्ध इति मे निश्चितामतिः ॥
 अन्तःकरणतद्वृत्तिसाक्षी चैतन्यविग्रहः ।
 आनंदरूपः सत्यः सत्किमात्मानं प्रपद्यते ॥
 अचिन्त्य रचनाशक्ति बीजं मायेति निश्चितं ।
 मायाबीजंतदेवैकं मुषुप्तावनुभूयते ॥

आत्मप्रतीति

स्वानुभूतेश्च शास्त्रस्य गुरोश्चैवैकवाक्यता ।
 अभ्यासेन तेनात्मा संततेवावलोक्यते ॥

स्थूलानि सूक्ष्माणि बहूनिचैव
 रूपाणि देही स्वगुणैर्वृणोति ।
 क्रियागुणैरात्मगुणैश्च तेषां
 सयाग हेतुरपरोऽपि दृष्टः ॥

आत्मवंदनम्

अनात्मना विलीयन्ते उद्भवन्ति च वृत्तयः ।
 नित्यवगतये तस्मै नमो धीप्रत्ययात्मने ॥

(स्वरूप) आत्मप्राप्ति

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो

न मेधया न बहुना श्रतेन ।

यमेवैष वृणुते तेन लभ्य—

स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनुंस्वाम् ॥

परमेश्वर स्वरूप

येन शब्दं रसं रूपं गन्धंजानासि राघव ।

तमात्मानं परब्रह्म जानीहि परमेश्वरम् ॥

ज्ञान स्वरूप

अत्यन्तमलिनोदेहो देहीचात्यन्त निर्मलः ।

असंगोऽहमितिज्ञानशौचमाहुर्मनीषिणः ॥

परमपदम्

यदा पञ्चावतिष्ठन्ति ज्ञानानिमनसा सह ।

बुद्धिश्च न विचेष्टन्ती तामाहुःपरमांगतिम् ॥

निर्गुण (परमात्मा)

एकोदेवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा ।

कर्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षीचेतो केवलोनिर्गुणश्च ॥

ग्रहो न तत्रनोत्सर्गाश्चिन्ता यत्र न विद्यते ।

आत्मसंस्थंतदाज्ञानमजातिशमतां गतम् ॥

परब्रह्म

रमन्ते योगिनोऽन्तेच नित्यानन्दे चिदात्मनि
इतिरामपदेनासौ परब्रह्माभिधीयते ।

परमार्थ स्वरूप

नानिरोधेनचोत्पत्तिर्नबन्धो न च साधकः
मुमुक्षुर्न च बैमुक्त इत्येषा परमार्थता ॥

ब्रह्म

यतोवाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह
आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् न बिभेति कदाचन ॥
रामंविद्धि परंब्रह्म सच्चिदानन्दमद्वयम् ।
सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं सत्तामात्रमगोचरम् ॥
साकारं च निराकारं नेतिनेतीति सर्वदा ।
भेदाभेदविनिर्मुक्तो वर्तते केवलः शिवः ॥

चिदानन्दस्वरूप ब्रह्मप्राप्ति

गुरुशास्त्रं विनात्यंतं गंभिरं ब्रह्मवेत्तिकं ।
अस्य सन्निधि मात्रेण चिदानन्दायते तनुः ॥

परमात्मा प्रणाम

आत्मा सर्वपदातीतश्चिरात्संसृतिमागतः ।
दृष्ट्या लब्धासि भगवन् नमस्तेऽस्तु महामते ॥

तत्त्वज्ञानम्

शब्दजालमहारण्यं चित्तभ्रमणकारणम् ।

अतः प्रयत्नाज्ज्ञातव्यं तत्त्वंज्ञातव्यमात्मनः ॥

शाम्भवीमुद्रा (शिवस्वरूप)

अंतर्लक्ष्या बहिदृष्टिर्निमेषोन्मेषवर्जिता ।

एषा सा शाम्भवीमुद्रा वेदशास्त्रेषु घोषिता ॥

ईशचित्तनम्

मनसाभक्तिभावेन यदाशंस्य निरन्तरम् ।

स्मरणंसर्वगत्वेन तद्देवेश्वरचिन्तनम्

चित्तलक्षणम्

अचिन्त्याः खलुयेभावा नतांस्तर्केण योजयेत् ।

प्रकृतिभ्यः परं यत् तच्चित्तस्यखलु लक्षणम् ॥

भगवान्—षड्गुणैश्वर्य

ज्ञानशक्तिबलैश्वर्यवीर्यतेजस्रशेषतः ।

भगवच्छब्दवाच्यानि विना हेयैर्गुणादिभिः ॥

मायास्वरूपम्

अजामेकालोहित शुक्लकृष्णां

बह्वीः प्रजाः सृजमानां स्वरूपाम् ।

अजोह्येको जुषमाणोऽनुशेते
जहात्येनांभुक्तभोगामजोऽन्यः ॥

माया—संसारलीला

आगता ब्रह्मणोमुक्त्या संसारमिहलीलया ।
पुनः ब्रह्मैवसंस्मृत्य ब्रह्मण्येव विलीयते ॥

जीव—शिवस्वरूपम्

देहेवै मोहितो देही जीवइत्यभिधीयते ।
देहहीनः सएवापि शिवः प्रोक्तोमनीषिभिः ॥

मनोपदेश

साकारमनृतंविद्धि निराकारंच निश्चलम् ।
एतत्तत्त्वोपदेशेन न पुनर्भवसंभवः ॥

बंधमोक्षकारणम्

मनएवमनुष्याणां कारणं बन्धमोक्षयोः
बंधायविषयासंगं मुक्त्यै निर्विषयंस्मृतम् ।

शुद्धाशुद्ध मन

मनोहि द्विविधंप्रोक्तं शुद्धंचाशुद्धमेव च ।
अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धंकामविवर्जितम् ॥

सद्गुरु सेवा

यस्यदेवे पराभक्ति र्यथा देवे तथा गुरौ ।
तस्यैते कथिताह्यर्थाः प्रकाशयन्ते महात्मनः ॥

सद्गुरु योग्यता

तस्माद्गुरुं प्रपद्येत जिज्ञासुःश्रेयउत्तमम् ।
शाब्देपरे च निष्णातं ब्रह्मण्युपशमाश्रयम् ॥

मनुष्य कर्तव्य

यावदायुस्त्रयो वन्वा वेदान्तो गुरुरीश्वरः ।
आदौज्ञानप्रसिद्धर्थं कृतध्नत्वाऽपनुत्तये ॥
मृत्योर्विभेषि किंमूढ भीतंमुञ्चतिक्रियमः ।
अजातं नैव गृण्हाति कुरुप्रयत्नमजन्मनि ॥

आचार्य कर्तव्य

यद्यदाचरति श्रेष्ठः स्तत्तदेवेतरोजनः ।
सयत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥

तत्त्व ज्ञानाधिकारी

महता पुण्यपण्येन कृतिभ्यं कायनौस्त्वया ।
पारं दुःखोदधेर्गन्तुं तरयावन्नाभिषते ॥
एषसर्वेषु भूतेषु गूढात्मा न प्रकाशते ।
दृश्यतेत्वप्रयाबुद्धया सूक्ष्मयासूक्ष्मदर्शिभिः ॥

ज्ञानिलक्षणम्

अक्रोधवैराग्यजितेन्द्रियत्वं
क्षमादया सर्वजनप्रियत्वम् ।

निर्लोभदाता भयशोकहर्ता

ज्ञानिगुणानां दशलक्षणानि ॥

महात्मा पुरुष लक्षणम्

परस्य भाव कर्माणि न प्रशंसेन्नगर्हयेत् ।

विश्वमेकात्मकं पश्यन् प्रकृत्या पुरुषेण च ॥

विद्वद्लक्षणम्

यथानद्यः स्पंदमानाः समुद्रेऽस्तंगच्छन्ति नामरूपेविहाय ।

तथाविद्वान्नामरूपाधिमुक्तः

परात्परं पुरुषमुपैतिदिव्यम् ॥

सुगृहलक्षणम्

वनेषुदोषाः प्रभवन्ति रागिणां

गृहेषु पञ्चेन्द्रियनिग्रहश्च ।

अकुत्तिते कर्मणियः प्रवर्तते

निवृत्तरागस्यगृहं तपोवनम् ॥

मूर्खस्य लक्षणम्

सर्वेब्रह्म वदिष्यन्ति संप्राप्तेतुकलौयुगे ॥

नानुतिष्ठन्ति मैत्रेय शिश्रोदरपरायणाः ॥

સદ્વિદ્યા પ્રાપ્તિ સાધનમ્

શ્રવણં મનનંધ્યાનં વિદ્યાયાઃ સાધનત્રયમ્ ।

અજ્ઞાનં સંશયો ભ્રાન્તિ રિત્યેતેષાં નિવર્તકમ્ ॥

માલા-જપમંત્ર

હકારેણ બહિર્યાતિ સકારેણ વિશેત્પુનઃ ।

હંસહંસેતિયન્મંત્રં જીવોજપતિ સર્વદા ॥

જપમંત્ર

ધ્યાયેચ્ચ મનસા મંત્રં જિહ્વૌષ્ઠૌ ન વિચાલયેત્ ।

ન કંપયેચ્છિશે ગ્રીવે દન્તાન્નેવ પ્રકાશયેત્ ॥

જપ-હિંદિ દોહા

માલા તો કરમે ફિરે જિભ્યા ફિરે મુખ માહિ ।

મનતો દાહિદિશ ફિરે ઇહતો સુમરન નાહિ ॥

માલા તો હાથમાંજ ફરે જીભ ફરે મુખ માંહી

મન તો ભટકે દશદિશા એતો ખરું સુમરન નાહી

ધ્યાન સ્વરૂપયોગ

લક્ષ્યૈકતાં સમાસાધ્ય નિર્વિકારતયાત્મનિ ।

મનસો નિશ્ચલત્વેન સ્થિતિર્યોગ ઇતીર્યતે ॥

રાધાસ્તુતિઃ

રન્તાકરોતિ સદનં ગૃહિણી ચ પદ્મા

કિંદેયમસ્તિ ભવતે જગદીશ્વરાય ।

રાધાંગૃહીત્વા મનસા ચ તુમ્હ્યમ્
દત્તંનિજંમન इति तदिदंगृहाण ।

કૃષ્ણશબ્દસ્વરૂપમ્

કૃષિર્ભૂવાચકઃ શબ્દોળશ્ચનિર્વૃતિવાચકઃ ।
તયોરૈક્યં પરંબ્રહ્મ કૃષ્ણઇત્યભિધીયતે ॥

ગીતાપ્રશંસા

સંસાર સાગરં ઘોરં તર્તુમિચ્છતિયોનરઃ
ગીતાનાવં સમાસાધ્ય પારયતિ સુખેનસઃ ॥
યત્રયોગેશ્વરઃ કૃષ્ણો યત્રપાર્થો ધનુર્ધરઃ ।
તત્રશ્રીર્વિજયો ભૂતિ ધ્રુવા નીતિર્મતિર્મમ ॥

(પ્રજ્ઞાવિવર્ધન કાર્તિકેય અને હયગ્રીવ સ્તોત્રો બાબુવા)

इति प्रातःस्मरणम्

(સ્નાન કરતી વખતે બોલવાના શ્લોકો)

જલને વંદન કરીને સ્નાન કરવું

। જુદેવને—

સ્નાનવિધિ

ગંગેચ યમુનેચૈવ ગોદાવરિ સરસ્વતિ ।
નર્મદે સિંધોકાવેરિ જલેસ્મિન્સન્નિર્ધિકુરુ ॥૧॥
ગંગાગંગેતિયોબ્રૂયાત્ યોજનાનાંશતૈરપિ ।
મુચ્યતે સર્વ પાપેભ્યો વિષ્ણુલોકં સગચ્છતિ ॥૨॥

मातःशैलसुता सपत्नीवसुधा शृंगारहारावली ।
 स्वर्गारोहण वैजयन्ति भवती भागिरथि प्रार्थये ॥३॥
 पापापहारि दुरितारितरङ्गधारि
 शैलप्रचारि गिरिराजगुहाविदारि ।
 झङ्कारकारि परिपादरजोपहारि
 गाङ्गपुनातु सततं शुभकारिवारि ॥४॥
 गङ्गासिन्धु सरस्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा
 कावेरीसरयू महेन्द्रतनया चर्मण्वतीवेदीका ।
 क्षिप्रावेत्रवती महासुरनदी ध्याताजया गण्डकी
 पूर्णापूर्णजलैः समुद्रसरिता कुर्यात्सदा मङ्गलम् ॥५॥
 स्नानं मनोमलत्यागोयोगश्चेन्द्रियरोधनम् ।
 अभेददर्शनं ज्ञानं ध्यानं निर्विषयं मनः ॥६॥

तीर्थक्षेत्र माहात्म्य

अन्यक्षेत्रे कृतं पापं तीर्थक्षेत्रे विनश्यति ।
 तीर्थक्षेत्रे कृतं पापं वज्रलेपो भविष्यति ॥

इति स्नानविधि संपूर्ण

स्नानविधि तथा आह अधिकारवशात् संध्यावन्दनादि करणं त्वा
 आह छिद्देवनं पूजन नीये अतावेवा विधि प्रमाणे करणं

સોહમ શ્રી પરમાત્મને નમઃ સોહમ

શ્રી ષોડશોપચાર પૂજન વિધિ

(પ્રથમના ત્રણ નામ લેતી વખતે આચમન કરવું
ચોથા નામ સમયે પાણી તરભાણામાં છોડવું અને પ થી
૨૪ સુધી હાથ જોડવા.)

આચમ્ય પ્રાણાનામ્ય

(૧) ૐ કૈશવાય નમઃ ॥	(૨) ૐ નારાયણાય નમઃ ॥
(૩) ૐ માધવાય નમઃ ॥	(૪) ૐ ગોવિંદાય નમઃ ॥
(૫) ૐ વિષ્ણવે નમઃ ॥	(૬) ૐ મધુસુદનાય નમઃ ॥
(૭) ૐ ત્રિવિક્રમાય નમઃ ॥	(૮) ૐ વામનાય નમઃ ॥
(૯) ૐ શ્રીધરાય નમઃ ॥	(૧૦) ૐ હૃષિકૈશાય નમઃ ॥
(૧૧) ૐ પદ્મનાભાય નમઃ ॥	(૧૨) ૐ દામોદરાય નમઃ ॥
(૧૩) ૐ સંકર્ષણાય નમઃ ॥	(૧૪) ૐ વાસુદેવાય નમઃ ॥
(૧૫) ૐ પ્રદ્યુમ્નાય નમઃ ॥	(૧૬) ૐ અનિરુદ્ધાય નમઃ ॥
(૧૭) ૐ પુરુષોત્તમાય નમઃ ॥	(૧૮) ૐ અધોક્ષજાય નમઃ ॥
(૧૯) ૐ નારસિંહાય નમઃ ॥	(૨૦) ૐ અચ્યુતાય નમઃ ॥

(२१) ॐ जनार्दनाय नमः ॥ (२२) ॐ उपेंद्राय नमः ॥
 (२३) ॐ हरये नमः ॥ (२३) ॐ श्री कृष्णाय नमः ॥

ॐ प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता देवी गायत्री छंदः
 प्राणायामे विनियोगः यथाशक्ति प्राणायामं करिष्ये (यथाशक्ति
 प्राणायाम उरवे।)

प्रार्थना

श्रीमन्महागणाधिपतये नमः निर्विघ्नमस्तु ॥
 सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥
 लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥१॥
 धुम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥
 द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥२॥
 विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥
 संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥३॥
 शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ॥
 प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्व विघ्नोपशान्तये ॥४॥
 विनायकं गुरुंभानुं ब्रह्माविष्णुमहेश्वरान् ॥
 सरस्वतीं प्रणम्यादौ सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥५॥
 आभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितोयः सुरासुरैः
 सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥६॥

सर्वेष्वारब्धकार्येषु त्रयास्त्रिभुवनेश्वराः ॥

देवादिशंतुनः सिद्धिम् ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥७॥

ॐ लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ माता-
पितृभ्यो नमः ॥ इष्टदेवताभ्यो नमः । कुलदेवतादिभ्यो नमोनमः ॥

संक्षेप विधि

प्रार्थनादि तथा षाड नीये मुञ्जये संक्षेप करवे।

विष्णुविष्णु श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोः
आज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्यब्रह्मणो द्वितीयेपरार्धे विष्णुपदे
श्री श्वेतवाराहकल्पे सप्तमे वैवस्वत मन्वन्तरे
अष्टाविंशतितमे कलियुगे काले प्रथम चरणे
जंबुद्वीपे भरतवर्षे भरतखण्डे शालिवाहन शके.
अद्यशुभदिने निष्काम भावे इष्टदेवतानाममंत्रेण
षोडशोपचारैः पूजनं च करिष्ये तथा च
प्रथमं कलशादि पूजनम् षडंग न्यासांश्च करिष्ये.

(हुवे आरंभ करतां पढेदां श्री गणपतिनुं ध्यान करवुं.)

श्री गणपतिध्यानं,

प्रथमं श्रीगणपतिध्यानं कृत्वा

વક્રતુંડ મહાકાય સૂર્યકોટિસમપ્રભ
નિર્વિઘ્નં કુરુમેદેવ શુભકાર્યેષુઃ સર્વદા ॥

॥ નિર્વિઘ્નમસ્તુ ॥

ષટ્ઙન્યાસ વિધિ

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ હૃદયે.

હૃદય ઉપર જમણે હાથ મુકવો.

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ શિરસિ.

મસ્તક ઉપર જમણે હાથ મુકવો.

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ શિખાયૈવષ્ટદ્

શિખા એટલે ચોટલીના ઊગમ સ્થાન ઉપર જમણે
હાથ મુકવો.

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ કવચાયહુમ્.

(બન્ને હાથના તલોવડે આખા શરીર ઉપર કવચ
ધારણ કરવાની માફક મુદ્રા કરવી.)

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ નેત્રત્રયાય વૌષટ્ ।

તર્જની તથા અનામિકાની આંગળીનાં અગ્ર ભાગે
બન્ને નેત્ર ઉપર મુકવા તથા મધ્ય આંગળી કપાળની
મધ્યમાં (બ્રુહુટીએ) અડાડવી.

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ અસ્ત્રાયફટ્ ઇતિ દિગ્બંધઃ

(ડાબી હથેલી ઉપર જમણા હાથની મધ્ય, અના-
મિકા અને કનિષ્ઠિકા એ ત્રણ અંગુલિથી તાળી પાડવી

અને ચિપટી વગાડતાં મસ્તકની ચારે બાજુ ઉપર જમણા હાથની પ્રદક્ષિણા કરવી. આ મુજબ બે વખત કરવું.

કળશ પૂજન

કળશને નમન કરવું કળશ ઉપર હાથ મૂકવો તથા નીચે મુજબ મંત્ર ભણી પ્રાર્થના કરવી.

કલશસ્ય મુખે વિષ્ણુઃ કંઠે રુદ્રઃ સમાશ્રિતઃ ।

મૂળે તત્ર સ્થિતો બ્રહ્મા મધ્યે માતૃગણાઃસ્મૃતાઃ ॥

ૐ શ્રી કલશદેવતામ્યો નમઃ ।

ગંધાક્ષત પુષ્પં તુલસીપત્રં સમર્પયામિ ॥

ગંધ પુષ્પ, અક્ષત, તુલસી વિગેરેથી કળશનું (વરુણદેવનું) પૂજન કરવું.

ધેનુ મુદ્રાં પ્રદર્શયેત્ (ધેનુ મુદ્રા કરવી)

શંખ પૂજનો વિધિ.

અધિકાર વશાત્ શંખની પૂજા કરવી. શંખની પ્રાર્થનાનો મંત્ર

ત્વં પુરા સાગરોત્પન્નો વિષ્ણુનાવિધૃતઃ કરે ।

નમિતઃ સર્વદેવાનાં પાંચજન્ય નમોસ્તુતે ॥

ૐ શ્રી શંખદેવતામ્યો નમઃ ॥ ગંધપુષ્પં તુલસીપત્રં સમર્પયામિ.

શંખને સ્નાન કરાવી ગંધ તુલસી, પુષ્પ ઇત્યાદિ ચઢાવવાં શંખ મુદ્રાં પ્રદર્શયેત્ (શંખ મુદ્રા કરવી.)

ઘંટાની પૂજાનો વિધિ.

પ્રાર્થના:—આગમાર્થંતુ દેવાનાં ગમનાર્થંતુ રક્ષસામ્

કુરુ ઘંટે રવં તત્ર દેવતાર્ચન સિદ્ધયે ॥

ઘંટાયૈ નમઃ સર્વોપચારાર્થે ગંધ અક્ષત

પુષ્પં, તુલસીપત્રં સમર્પયામિ ॥

ઘંટાને સ્નાન કરાવી ગંધ અક્ષત, પુલ, તુલસી
આદી ચઢાવવું.

ઘંટામુદ્રાં પ્રદર્શયેત્ ॥ ઘંટાનાદં કુર્યાત્ ॥

ઘંટાની મુદ્રા કરી તેને વગાડવી.

દીપ પૂજાનો વિધિ.

ધીનો અગર શક્તિ ના હોય તે તેલનો દીવો
સળગાવવો અને તેનું ધ્યાન કરવું.

દીપધ્યાન મંત્ર

શુભં કુરુત્વં કલ્યાણં આરોગ્યં ધનસંપદમ્

શત્રુબુદ્ધિવિનાશાય દીપોઽયોતિ નમોસ્તુતે ॥

દીપદેવતાભ્યોનમઃ ગંધ, અક્ષત પુષ્પં સમર્પયામિ ॥

આ મંત્ર ભણી દીપકને ગંધ અક્ષત અને ફુલ
વિગેરે ચઢાવવાં.

સ્થાનશુદ્ધિ તથા દેહશુદ્ધિનો વિધિ.

શંખમાં પાણી લેવું અગર કલશમાંથી પાણી લઈ
કુલવતી આબુખાબુ સર્વ જગા ઉપર અને પોતાના શરીર
ઉપર પણ છાંટવું તે સમયે નીચે પ્રમાણે મંત્ર ભણવો.

मंत्र—

अपवित्रः पवित्रोवा सर्वावस्थांगतोऽपिवा ।

यः स्मरेत् पुंडरीकाक्षं सबाह्याभ्यंतरं शुचिः ॥

॥ सर्वं शुचि ॥

(पंचायतनादि देवतानुं ध्यान स्थिरचित्ते कर्तुं.)

अथध्यानम् (पंचायतननुं)

(१) श्री विष्णु—

शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं

विश्वाधारं गगन सदृशं मेघवर्णं शुभांगम्

लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यम्

वंदेविष्णुं भवभयहरं सव लोकैक नाथम्

(२) श्री शिव—

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभंचारुचंद्रावतंसम् ॥

रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभितिहस्तं प्रसन्नम् ॥

पद्मासीनं सभंतात् स्तुतममरगणैर्व्याघ्र कृत्ति वसानम् ॥

विश्वाद्यं विश्ववन्द्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम्.

(३) श्री गणपति—

एकदंतं शूर्पकण गजवक्त्रं चतुर्भुजम् ।

पाशांकुशधरं देवं ध्यायेत्सिद्धि विनायकम् ॥

(૪) શ્રી સૂર્યનારાયણ—

ધ્યેયઃ સદા સવિતૃ મંડલ મધ્યવર્તી

નારાયણઃ સરસિજાસનસન્નિવિષ્ટઃ

કેયૂરવાન્મકરકુંડલવાન્ કિરીટી

હારી હિરણ્મયવપુર્ધૃતશંખચક્રઃ ॥

(૫) શ્રી દેવી—

વિદ્યુદામસમપ્રભાં મૃગપતિસ્કંધસ્થિતાં ભીષણામ્ ॥

કન્યાભિઃ કરવાલ સ્વેટવિલસદ્વસ્તાભિરાસેવિતામ્ ॥

હસ્તૈશ્ચક્રદરાલિસ્વેટવિશિષ્વાંશ્રાપં ગુણં તર્જનીમ્ ॥

વિભ્રાણામનલાત્મિકાં શશિધરાં દુર્ગાં ત્રિનેત્રાં ભજેત્ ॥

ઇતિશ્રી વિષ્ણુપંચાયતનાદિ ધ્યાનમ્ શ્રી ઇષ્ટ દેવતા-
મ્યોનમઃ ધ્યાયામિ. (આ મુજબ પંચાયતનનું કિંવા પોતાના
ઇષ્ટ દેવતાનું એક ચિત્તથી ધ્યાન કરવું)

ષોડશોપચાર પૂજન વિધિ

ૐ શ્રી ઇષ્ટ દેવતામ્યો નમઃ આ નામ મંત્ર લક્ષ્મીને
પૂજન કરવું. અગર પોતાના જે ઇષ્ટ દેવ હોય તેનું નામ
લઈ પૂજન કરવું.

આવાહનમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ આવાહનાર્થે અક્ષત, પુષ્પ
તુલસીપત્રાદિ સમર્પયામિ.

(જે ઇષ્ટદેવની મૂર્તિ કિંવા ફોટો હશે તેની સામે પૂર્વાભિમુખ અગર ઉત્તરાભિમુખ બેસી અક્ષત, ફૂલ, તુલસીપત્ર ઇત્યાદિ તેને અર્પણ કરવાં. બાદ મૂર્તિને તરભાણામાં મુકવી).

આસનમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ આસનાર્થે અક્ષત, ગન્ધ પુષ્પ, તુલસીપત્રાદિ સમર્પયમિ.

મૂર્તિ કિંવા ફોટાને મુકવાની જે જગા ઠરેલી હોય તે જગા સ્થાનના આસન ઇત્યાદિની સાફ સફાઈ કરવી તથા આસન ઉપર ગંધ, અક્ષત, ફૂલ તુલસી વિગેરે ચઢાવવાં.

પાદમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ પાદયોઃ પાદ્યં સમર્પયમિ.

મૂર્તિ આદિ પર જલ ચઢાવવું,

અર્ધ્યમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ હસ્તયોઃ અર્ધ્યં સમર્પયમિ.

મૂર્તિ આદિ પર ગંધ, અક્ષત, ફૂલ જલમાં ભેગાં કરીને ચઢાવવાં.

આચમનીયમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ આચમનીયં સમર્પયમિ.

શુદ્ધ પાણી ચઢાવવું.

સ્નાનમ્—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ સ્નાનં સમર્પયમિ.

ચોક્કણું પાણી ચઢાવવું,

પંચામૃત સ્નાન તથા પૂજાનો વિધિ.

(૧) દુગ્ધમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ પયસ્નાનં સમર્પયામિ.
દુધ ચઢાવવું.

(૨) દધિ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ દધિસ્નાનં સમર્પયામિ.
દહિં ચઢાવવું,

(૩) ધૃતમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ ધૃતસ્નાનં સમર્પયામિ.
ધી ચઢાવવું.

(૪) મધુ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ મધુસ્નાનં સમર્પયામિ.
મધ ચઢાવવું.

(૫) શર્કરા:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ શર્કરાસ્નાનં સમર્પયામિ.
સાકરનું પાણી અથવા સાકર ચઢાવવી.

ચંદનના સ્નાનનો વિધિ.

(૬) ગંધ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ ગંધોદકસ્નાનં સમર્પયામિ.
પાણીમાં ચંદન મેળવી ચઢાવવું.

શુદ્ધોદક સ્નાનનો વિધિ.

(૭) શુદ્ધોદકમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ શુદ્ધોદકસ્નાનં સમર્પયામિ ।

(કલશમાનું ચોકખું પાણી ચઢાવવું)

(પંચામૃત) પંચોપચાર પૂજનનો વિધિ.

(આ પૂજન તરલાણામાંજ કરવાનું છે. તરલાણા-
માંથી પંચામૃત સ્નાનનું જલ બીજા કોઈ પાત્રમાં કાઢી
લેવું અને બાદ આ પૂજન કરવું.)

(૧) ચંદનમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ વિલેપનાર્થે ચંદનં સમર્પયામિ ।

(ચંદન ચઢાવવું.)

(૨) અક્ષત:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ અલંકારાર્થે અક્ષતાન્ સમર્પયામિ ।

(અક્ષત, તુલસી, દુર્વા બિલી, શમી, અકૃં ઇત્યાદિના
પાન ચઢાવવાં)

સૌભાગ્યદ્રવ્યમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ હરિદ્રા કુંકુમાદિ સૌભાગ્યદ્રવ્યં સમ૦

(હળદર, કંકુ, સિંદુર, અબીર ઇત્યાદિ ચઢાવવાં)

(૩) પુષ્પ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ પૂજાર્થે ઋતુકાલોદ્ભવ પુષ્પાણિ સમ૦

(જે ઋતુમાં જે ફુલો હોય તે ચઢાવવાં)

(૪) ધૂપ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ ધૂપં દર્શયામિ ।

(ધુપ બતાવવું)

દીપ:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ દીપં દર્શયામિ ।

(આરતી કરવી ઘંટાનો નાદ કરવો)

(૫) નૈવેદ્યમ્:—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ પંચામૃત શેષ નૈવેદ્યં સમઃ

(વધેલા પંચામૃતનું શેષ નૈવેદ્ય ધરવું.)

ૐ પ્રાણાય સ્વાહા: ૐ અપાનાય સ્વાહા: ૐ વ્યાનાય સ્વાહા:

ૐ ઉદાનાય સ્વાહા: ૐ સમાનાય સ્વાહા: ૐ બ્રહ્મણે નમઃ

મધ્યે પાનીયં સમઃ (ઉપર જણાવ્યા મુજબ પુષ્પ વડે

પાણીનું સિંચનાદિ કરવું તથા ફરીથી ૐ પ્રાણાય સ્વાહા:

ૐ અપાઃ ૐ વ્યાનાઃ ૐ ઉદાઃ ૐ સમાનાય સ્વાહા: ૐ બ્રહ્મણે નમઃ

(એ પ્રમાણે બોલવું.)

ઉત્તરાપોશનં સમર્પયામિ, હસ્તપ્રક્ષાલનં સમ. મુખ પ્રક્ષાલનં સમઃ

(દરેક સમયે પાણી છોડવું તથા મનમાં ભગવાનને

હાથ મેં ધોવડાવવાની ભાવના સેવવી)

કરોદ્વર્તનાર્થે ચંદનં સમઃ (ચંદન ચઢાવવું)

તાંબૂલમ્:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ મુખવાસાર્થે પૂર્ણફલતાંબૂલં સમ૦

(મુખવાસને માટે તાંબુલ એટલે નાગરવેલીનાં બે પાન અને એક સોપારી મુકવી.)

દક્ષિણા:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ યથાશક્તિ દક્ષિણાં સમ૦

(દક્ષિણા યથાશક્તિ મુકવી)

ફલ:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ ફલં સમ૦

(ફળ મુકવું)

પ્રદક્ષિણા:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ પ્રદક્ષિણાં સમ૦

(પ્રદક્ષિણા કરવી)

નમસ્કાર:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ નમસ્કારં સમ૦

(નમસ્કાર કરવા)

મંત્ર પુષ્પં:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ મંત્ર પુષ્પં સમ૦

(ફુલ ચઢાવવાં)

ધ્યાનમ્:—

શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ ધ્યાનં સમ૦

(ધ્યાન કરવું)

અનેન પંચામૃત પૂજનાસ્થ્યેન કર્મણા ભગવાન્ શ્રી ઇષ્ટદેવતા પ્રીયતાં નમમ (તરભાણામાં પાણી છોડવું)

ઉત્તરે નિર્માન્યં વિસર્જયેત્ (ઉપરની પૂજામાં ચઢાવેલાં ફુલ ઇત્યાદિ જમણા નાક વડે સુંઘી ઉત્તર દિશા તરફ નાસ્વાં.)

અભિષેકનો વિધિ.

અભિષેકં કુર્યાત્ અભિષેક કરવો. મહિમ્ન રૂદ્રી શ્રીસૂક્ત, હિરણ્યસૂક્તાદિ આવડતાં હોય તો ભણવાં. જેઓને ન આવડતા હોય તેમણે એક ચિત્તથી કેાઈની સાથે બોલ્યા શિવાય ઐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ (અગર ઇષ્ટદેવતાનું જે નામ હોય તે) એ મંત્રથી ૧૦૮ વાર અભિષેક કરવો. દરેક વખતે જલ ચઢાવતા જવું. હોય તો અભિષેકપાત્રની જલધારી મુકવી) અભિષેક પુરો થયા બાદ

મહા અભિષેક સ્નાનં સમઃ (લોટામાંનું ચોખ્ખું પાણી ચઢાવવું)

માંગલિક સ્નાનં સમઃ (અત્તર હોય તો ચઢાવવું)

ઉષ્ણોદક સ્નાનં સમઃ (ગરમ પાણી ચઢાવવું)

શુદ્ધોદક સ્નાનં સમઃ (શુદ્ધ જલ ચઢાવવું નાદ કરવો હર હર મહાદેવ, નારાયણ નારાયણ ઇત્યાદિ ધ્વનિ કરવો.)

(શુદ્ધ વસ્ત્રથી મૂર્તિને સાફ કરવી તથા અસક્તના સ્થળે પધરાવવી.)

આચમનોયમઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ અભેષેકાદિઅનંતર આચમનીયં સમ૦

(ત્રણ વખતે પાણી તરલાણામાં છોડવું તથા ચોથી વખતે ઘડાર છોડવું. ભગવાનને આચમન માટે પાણી આપ્યું એવી ભાવના મનમાં સેવવી.)

મહાપૂજાનો વિધિ.

પ્રતિષ્ઠિતાઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ સુપ્રતિષ્ઠિત મસ્તુ

(જગા ઉપર બેસવાની વિનંતિ કરી અક્ષત ચઢાવવા.)

વસ્ત્રમઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ મહાવસ્ત્રં સમ૦

(મહાવસ્ત્ર પહેરાવવાં)

યજ્ઞોપવીતમઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ યજ્ઞોપવીતં સમ૦

(જનોઘ પહેરાવવી)

આભૂષણમઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ આભૂષણં સમ૦

(નાના પ્રકારના કુંડળાદિ આભૂષણો પહેરાવવાં કિંવા તે અભાવે અક્ષત અને તુલસી ચઢાવવાં.)

ચંદનમઃ—

ૐ શ્રી હૃષ્ટદેવતામ્યો નમઃ । વિલેપનાર્થે ચંદનં સમ૦

(ચંદન ચઢાવવું.)

સૌભાગ્ય દ્રવ્ય—

ૐ શ્રીઈષ્ટદેવતામ્યો નમઃ । હરિદ્રા કુંકુનાદિનાનાપરિમલ
દ્રવ્યં સર્મં ॥

(હળદર કંકુ, અખીલ, ગુલાલ, કજ્જલ, સિંદુર
ઇત્યાદિ સૌભાગ્ય અલંકારો ચઢાવવા.)

પુષ્પ—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ ઋતુ કાલોદ્ભવ નાનાવિધ પુષ્પાણિ સમં ॥

(નાના પ્રકારના ફુલ, હાર, કલગી ઇત્યાદિ યથાશક્તિ
અર્પણ કરવાં.)

તુલસી પત્ર કિંવા અક્ષતા—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ તુલસી, ચિત્ત પત્રાદિ સમં ॥

(વિષ્ણુ-તુલસી, શિવ-ખિલ્વ, ગણેશ-દ્વર્વાશમી
સૂર્ય-અક, શમી, તુલસી, દેવી-ખિલ્વ, તુલસી, ઇત્યાદિ
નાના વિધ પત્રાણિ સમં)

તુલસી પત્રાદિ ચઢાવતી વખતે સમય હોય તો
હરેક પત્ર ચઢાવતી વખતે ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ
(મંત્ર નિદાન ૧૦૮ વખત બોલવો તુલસી પત્રાદિ નહિ
હોય તો અક્ષત ચઢાવવા.)

ધૂપ—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ ધૂપે દર્શં ॥

(ધૂપ કિંવા અગરબત્તી ધરવી, ઘંટાનો નાદ કરવો.)

દીપં—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ દીપં સમં

(ધીનો દીપક ધરવો ઘંટા નાદ કરવો.)

નૈવેદ્ય—

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ મહા નૈવેદ્યં સમં

(મહા નૈવેદ્ય કિંવા ળીળું કેાઈ નૈવેદ્ય ધરવું.)

(પુષ્પ કિંવા તુલસી હાથમાં લઈ થાળની દશ દિશાએ પાણીથી માર્જન સિંચન કરવું. નેત્ર અંધ કરી મનમાં ભગવાન આરોગવા બેઠા છે એવી ભાવના કરવી અને નીચેના મંત્રો બોલવા.)

ૐ પ્રાણાયસ્વાહા, ૐ અપાનાયસ્વાહા, ૐ વ્યાનાયસ્વાહા,
ૐ ઉદાનાયસ્વાહા, ૐ સમાનાયસ્વાહા, ૐ બ્રહ્મણેનમઃ મધ્યે
પાનીયં સમં

(ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે થાળની દશ દિશાએ સિંચન કરવું અને ફરીથી)

ૐ પ્રાણાયસ્વાહા ૐ અપાં ૐ વ્યાનાં ૐ ઉદાનાં
ૐ સમાનાયસ્વાહા, ૐ બ્રહ્મણેનમઃ

એ પ્રમાણે બોલવું.

ઉત્તરાપોશનં સમં હસ્તપ્રક્ષાલનં મુખ પ્રક્ષાલનં સમં

(દરેક સમયે પાણી છોડવું તથા ભગવાનને હાથ મેં ધોવરાવવાની ભાવના મનમાં રાખવી.)

કરોદ્વર્તનાર્થે ચંદનં સમં

(ચંદન ચઢાવવું.)

મુખવાસાર્થે પૂર્ણાફલ તાંબુલં સમં

(મુખવાસને માટે તાંબૂલ એટલે નાગર વેલીનઃ જે પાન અને એક સોપારી મુકવી અથવા તૈયાર કરેલો જે અગર પાંચ પાનનો તાંબૂલ બીડો અર્પણ કરવો.)

ફલં—

શ્રી દૃષ્ટદેવતામ્બ્યોનમઃ ફલાર્થે નારિકેલાદિ ફલં સમં

(નારિયેળ તથા ઇંતર ફળો જે હોય તે અર્પણ કરવાં.)

દક્ષિણા—

શ્રી દૃષ્ટદેવતામ્બ્યોનમઃ યથાશક્તિ દક્ષિણાં સમં

(યથાશક્તિ દક્ષિણા મુકવી)

આરતિ—

શ્રી દૃષ્ટદેવતામ્બ્યોનમઃ આર્તિક્યદીપં સમં

(આરતીનો દીપ કરવો પંચારતી વિગેરે અથવા પ્રથમ લગાડેલો દીપક લઈ આરતી ઉતારવી, અત્રે આરતી બોલવી)

કર્પૂરદીપ—

શ્રી દૃષ્ટદેવતામ્બ્યોનમઃ કર્પૂરદીપં સમં

મંત્ર—કર્પૂરગૌરં કરુણાવતારં, સંસારસારં મુજર્ગેદ્રહારં, સદાવસંતં

હૃદયારવિંદે ભવંભવાની સહિતં નમામિ
(આ મંત્રથી કપૂર લગાડવું અને આરતી કરવી)

પ્રદક્ષિણા—

યાનિકાનિચ પાપાનિ જન્માન્તરકૃતાનિચ । તાનિતાનિ વિનશ્યંતિ
પ્રદક્ષિણ પદે પદે ॥

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ પ્રદક્ષિણાં સમૃ
(પ્રદક્ષિણા કરવી)

નમસ્કાર—

નમોસ્ત્વનંતાય સહસ્રમૂર્તયે સહસ્રપાદાક્ષિશિરોરુબાહવે ।
સહસ્રનામ્ને પુરુષાય શાશ્વતે સહસ્રકોટિ યુગધારિણેનમઃ ॥
ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતાભ્યોનમઃ નમસ્કારાન્ સમૃ
(સાષ્ટાંગ ભાવે નમસ્કાર કરવો)

મંત્રપુષ્પ—

ૐ યજ્ઞેન યજ્ઞૃ

ધત્યાદિ આ મંત્ર પુષ્પનો મંત્ર સ્તોત્રાદિ ભાગમાં
આવેલો છે તે જુઓ. (અગર હાથમાં કુલ તુલસી વગેરે
લઈ ઉભા રહી નીચેનો મંત્ર ભણવો)

હસ્તે વિશ્વાઽસ્ત્રિલાધારો ।

નિરાધાર નિરાશ્રયઃ ॥

પુષ્પાંજલિં ગૃહાણેમં ।

વિશ્વેશ્વર નમોસ્તુતે ॥

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ મંત્ર પુષ્પં સર્મં

(કુલ વિગેરે ચઢાવવાં)

પ્રાર્થના—

(હાથ જોડી મૂર્તિની સામે ઉભા રહી સ્થિર ચિત્તથી પ્રાર્થના કરવી.)

આવાહનં ન જાનામિ ન જાનામિ તવાર્ચનમ્

પૂજાં ચૈવ ન જાનામિ ક્ષમસ્વ પરમેશ્વર

મંત્રહીનં ક્રિયાહીનં ભક્તિહીનં મુરેશ્વર

યત્પૂજિતં મયાદેવ પરિપૂર્ણં તદસ્તુ મે

અપરાધ સહસ્રાણિ ક્રિયન્તેઽહર્નિશં મયા

દાસોયમિતિમાં મત્વા ક્ષમસ્વ પરમેશ્વર

ગતં પાપં ગતં દુઃસ્વં ગતં દારિદ્ર્ય મેવચ

આગતા સુખ સંપત્તિઃ પુણ્યાન્ન તવદર્શનાત્

ૐ શ્રી ઇષ્ટદેવતામ્યોનમઃ પ્રાર્થનાપૂર્વક નમસ્કારાન્ સમર્પયામિ ॥

અનેન નિષ્કામભાવેન પોઢશોપચાર પૂજનાસ્ત્યેન

કર્મણા ભગવાન શ્રી ઇષ્ટદેવતા પ્રીયતાં નમમ ।

ૐ શ્રી પરમેશ્વરાર્પણ મસ્તુ ॥ ૐ તત્સત્.

તીર્થનો મંત્ર

અકાલ મૃત્યુ હરણં સર્વ વ્યાધિ વિનાશનમ્

વિષ્ણુપાદોદકં તીર્થં જઠરે ધારયામ્યહમ્ ॥

(તીર્થ તથા પ્રસાદ લેવો)

જપવિધિ પ્રકાર

(પૂજન થયા બાદ જપ કરવાનો વિધિ)

અદ્ય પ્રવર્તમાને શુભદિને નિષ્કામભાવેન ઇષ્ટદેવતા....(અમુક)

નામ મંત્ર જપમહં કરિષ્યે—

(આ પ્રમાણે સંકલ્પ કરી જમણા હાથમાં પાણી લઈ તરભાણામાં છોડવું તથા મૌનવ્રતથી કોઈને પણ અડયા શિવાય સ્થાન ઉપર પદ્માસનાદિ પોતાને અનુકુળ હોય એવું આસન કરી પ્રથમ લેખન જપ લખવા તે લખાઈ રહ્યા બાદ ધ્યાનસ્થ થઈ શરીરની સ્તબ્ધતા અને મનની સ્થિરતા કરી ઇષ્ટદેવનું મનમાં ધ્યાન કરવું તથા નિયમિત રીતે બની શકે તેટલો માનસિક જપ નિયમ પ્રમાણે કરવો. લેખન જપ કરવાની ઇચ્છા ના હોય તો એકલો મંત્ર જપજ કરવો.

ૐ ઇષ્ટદેવતામ્યો નમઃ

(મંત્ર જપ થઈ રહ્યા બાદ ઊભા થઈને નિચેના મંત્રો વડે દશ દિશાએ નમસ્કાર કરવા.)

(૧) પૂર્વે પૂર્વસ્યાં દિશિ ઇન્દ્રાયનમઃ (૨) અગ્નિ—આગ્નેયાં અગ્નયે-
નમઃ (૩) દક્ષિણસ્યાં દિશિ યમાયનમઃ (૪) નૈઋત્યાં દિશિ નિઋતયે
નમઃ (૫) પ્રતીચ્યાં (પશ્ચિમ) દિશિ વરુણાયનમઃ (૬) વાયવ્યાં દિશિ
વાયવેનમઃ (૭) ઉદીચ્યાં (ઉત્તર) દિશિ. સોમાયનમઃ (૮) ઈશાન્યાં
દિશિ ઈશ્વરાયનમઃ (૯) ઉર્ધ્વાયાં દિશિ બ્રહ્મણેનમઃ (૧૦) અધરસ્યાં
દિશિ અનંતાયનમઃ

સર્વેભ્યોદેવેભ્યો નમોનમઃ । સર્વેભ્યોબ્રાહ્મણેભ્યોનમઃ ॥

આકાશાત્પતિતં તોયં યથા ગચ્છતિ સાગરમ્ ।

સર્વદેવનમસ્કારઃ કેશવં પ્રતિ ગચ્છતિ ॥

અનેન નિષ્કામભાવેન દૃષ્ટદેવતા જપાશ્ચેન કર્મણા શ્રીપરમાત્મા પ્રીયતામ્ ।

इति जपविधिः समाप्तः

શ્રી સૂર્યપૂજન તથા નમસ્કાર વિધિ.

(જપ વિધિ પુરો થયા બાદ શ્રી સૂર્યનારાયણનું પૂજન અને દ્વાદશ (બાર) નમસ્કાર (સાષ્ટાંગ) કરવા તેનો વિધિ.)

અદ્યેત્યાદિ પૂર્વોચ્ચરિતવર્તમાન એવં ગુણ વિશેષેણ વિશિષ્ટાયાં શુભ પુણ્યતિથૌ મમઆત્મનઃ શ્રુતિસ્મૃતિપુરાણોક્તફલપ્રાપ્ત્યર્થ મમઆત્મનઃ શ્રી પરમેશ્વરપ્રીત્યર્થ શ્રી સવિતાસૂર્યનારાયણ પૂજનં તથા ચ દ્વાદશ નમસ્કારાઽશ્વ્યં કર્મ કરિષ્યે ॥

(આ મુજબ સંકલ્પ કરી જમણા હાથ વડે તર-
લાણામાં પાણી છોડવું.)

શ્રી સૂર્યધ્યાનઃ—

(સૂર્યનું ધ્યાન કરવું : હાથમાં લાલ ફૂલ રાખવું.)

અથધ્યાનમ્—

ધ્યેયઃ સદા સવિતૃમણ્ડલ મધ્યવર્તી નારાયણઃ સરાસિજાસન સન્નિવિષ્ટઃ

केयूरवान्मकर कुण्डलवान् किरीटी ।

हारी हिरण्मयवपुर्धृत शंख चक्रः इति ध्यानम् ॥

(साष्टांगभावे नमस्कार करवा.)

(१) ॐ मित्राय नमः	(२) ॐ रवये नमः
(३) ॐ सूर्याय नमः	(४) ॐ भानवे नमः
(५) ॐ खगाय नमः	(६) ॐ पूष्णे नमः
(७) ॐ हिरण्यगर्भाय नमः	(८) ॐ मरीचये नमः
(९) ॐ आदित्याय नमः	(१०) ॐ सवित्रे नमः
(११) ॐ अर्काय नमः	(१२) ॐ भास्कराय नमः

ॐ मित्ररवि सूर्यभानु खगपूष हिरण्यगर्भ मरीचि आदित्य
सवित्रऽर्कभास्करेभ्यो नमोनमः ॥

(आ प्रमाणे आर नमस्कार थर्ध रह्या पछी उपरना
आर मंत्र वडे पाणीमां चंदन कुल मिश्रित अर्घ्य आपवा.)

प्रार्थनाः—

आदित्यस्य नमस्कारं ये कुर्वन्ति दिने दिने ।

जन्मान्तरसहस्रेषु दारिद्र्यं नोपजायते ॥

(तीर्थ लेती वधते लखवानो मंत्र)

अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधि विनाशनम्

सूर्यपादोदकं तीर्थं जठरे धारयाम्यहम् ॥

અનેનદ્વાદશ નમસ્કારાઽર્ચ્યેન કર્મણા

શ્રી સૂર્યનારાયણઃ પ્રીયતાંનમમ ॥

ૐ તત્સત્ બ્રહ્માર્પણમસ્તુ ॥

શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર તથા પૂજન થયા પછી ઈષ્ટ દેવતાની સાન્નિધ્યમાં બેસી ગાયના છાણથી શુદ્ધ કરેલી જમીન ઉપર હવન કુણ્ડ સુકી કરેલા મંત્ર જપ બેટલી સંખ્યા કિંવા નિદાન, ૧ માળા નામ મંત્ર વડે ઘીથી હવન કરવો. કિંવા લખેલા નામની કાપડીઓ કરી તેની ગોળીઓ બનાવી તે વડે ઘીની સાથે હવન કરવો.

સંકલ્પ

અથ શુભાદિને નિષ્કામ ભાવેન શ્રી ઇષ્ટદેવતા નામ મંત્રેણ હવન-મહં કરિષ્યે । इति संकल्पः ।

ૐ ઇષ્ટદેવતામ્યઃ સ્વાહાઃ

(જપના જે મંત્ર હોય તે નામ લઈ તેને નમઃની જગાએ સ્વાહા લગાડવું.)

અનેન હવનાર્ચ્યેન કર્મણા તેન શ્રી ઇષ્ટદેવતા પ્રીયતાં નમમ

ૐ તત્સત્ બ્રહ્માર્પણમસ્તુ

નામ મંત્રથી હવન કર્યો હોય તો તે થયા બાદ અગર શ્રી સૂર્ય નમસ્કાર થયા બાદ વૈશ્વદેવ કરવો કિંવા નિદાન ૐ સૂર્યાયનમઃ અગર ૐ અગ્નયેનમઃ એ નામ મંત્ર વડે ઘીની સોળ આહુતિઓ અગ્નિમાં હોમવી અને બાદ

તેનું ચંદન પુષ્પાદિથી પૂજન કરી પ્રાર્થના કરવી અને વિભૂતિ લગાડવી.

[પ્રાર્થના સમયે ભણવાનો મંત્ર]

ૐ સ્વસ્તિ શ્રદ્ધાંમેષાં યશઃ, પ્રજ્ઞાં, વિદ્યાં બુદ્ધિં શ્રિયંબલં । આયુષ્યં તેજ આરોગ્યં દેહિમે હવ્યવાહન ॥

આ મુજબ ધ્યાન થયે બાદ ઇષ્ટદેવતાનું સ્મરણ કરી ભોજન કરવું. ભોજન સમયે મૌન રાખી ગ્રાસે ગ્રાસે ઇષ્ટદેવતાનું સ્મરણ કરતા જવું જેથી મહાન તપશ્ચર્યા થાય છે.

(ભોજનની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ગાય તથા કાગડાને પિતરોની તૃપ્તિ અર્થે નૈવેદ્ય નાંખવા ચુકવું નહિ અને પોતે પણ બનતાં સુધી ઇષ્ટદેવને જે થાળમાં નૈવેદ્ય ધર્યું હોય તે થાળ જ લેવો.)

દેનેકુ અન્નપાન લેનેકુ હરિનામ ।

તરનેકુ લીનતા ડુબનેકુ અભિમાન ॥

રામ નામ સબ કોઈ કહે

ઠગ ઠાકૂર ઔર ચોર ।

જિસનામસે ધ્રુવ પ્રહ્લાદ તરે

વો નામ હૈ કુલ્લ ઔર ॥

સાયંકાળનો ક્રમ

(પ્રાતઃકાળમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પાનાં શરૂઆતમાં જુઓ) વિષ્ણુ ધ્યાનાદિથી અન્ય પ્રાર્થનાઓ પૂર્ણ થતાં સુધી ચત્રયોગેશ્વરઃ કૃષ્ણઃ એ શ્લોક પૂર્ણ થતાં સુધી ભણવું તથા બાદ નિદાન [૧] સંકટનાશન ગણેશસ્તોત્ર, [૨] ચર્પટ પંજરી, [૩] વિજ્ઞાનનૌકા, [૪] નિર્વાણપટક તથા નવઅહસ્તોત્રોનો પાઠ કરવો અગર પોતાને યોગ્ય લાગે તે પાંચ સ્તોત્રો ભણવાં બાદ ભોજન વાળું કરવું.)

રાત્રે વાળુ થયા બાદ

નિદાન પાંચ ભજનો ગાવાં. (ભજનો પાછળ આપેલાં છે) ભજન પૂર્ણ થયા પછી નીચે પ્રમાણેની પ્રાર્થના કરવી.

અસિતગિરિસમં સ્યાત્કજ્જલં સિન્ધુપાત્રે,
સુરતરુવર શાખા લેખિની પત્રમુર્વી ।
લિખતિ યદિ ગૃહીત્વા શારદા સર્વકાલં,
તદપિ તવ ગુણાનામીશ પારં ન યાતિ ॥
કરચરણકૃતં વાક્કાયજં કર્મજંવા
શ્રવણનયનજંવા માનસં વાપરાધમ્ ।

વિહિતમવિહિતં વા સર્વમેતત્ક્રમસ્વ
જયજય કરુણાબ્ધે શ્રીમહાદેવશંભો ॥

કાયેનવાચા મનસેન્દ્રિયૈર્વાબુધ્યાત્મના વાનૃસૃતસ્વભાવાત્ ।
કરોમિ યદ્યત્સકલં પરસ્મૈ નારાયણાયેતિ સમર્પયામિ ॥

ધૂન અચ્યુતં કૈશવં રામનારાયણં કૃષ્ણદામોદરં વાસુદેવં હરિમ્ ।
શ્રીધરં માધવં ગોપિકાવલ્લભં । શ્રીજાનકીનાયકં રામચન્દ્રં ભજે ॥

હરે રામ હરે રામ રામ રામ હરે હરે ।
હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે ।

(જયઘોષ)

નિદ્રા સમયે પથારી ઉપર સ્થિર ચિત્તે બેસી મન એકાગ્રતાને
અભ્યાસ કરવો. પ્રથમ નિદાન એક માળા ઇષ્ટદેવનો જપ તથા
મનમાં મૂર્તિનું ધ્યાન કરવું. ઇતિશમ્

દરેક મુમુક્ષુ જ્ઞાસુઓને અભ્યાસ માટે
મનન કરવા યોગ્ય સુભાષિતો

સુવિચાર માલા.

મોક્ષનું બીજ અને ઈશ્વરી કૃપાનું લક્ષણ.

(૧) “ જેઓને મોક્ષ પ્રાપ્તિ થવાનો યોગ હોતો નથી તેવા મૂઢ લોકોને ગમે તેટલી વખત વિષય-વાસનાઓની તુચ્છતાનું ભાન કરાવવામાં આવે તો પણ તેવાઓની અંતર એટલે માનસિક સ્થિતિમાં રજકણુ જેટલો પણ પ્રકાશ પડતો નથી. જ્યારે સ્વધર્માનુસાર શ્રી પરમાત્માની સશાસ્ત્ર ઉપાસના કરવાથી ચિત્ત શુદ્ધિ થઈ જેઓને વિષય વિરાગની એટલે વિષય સુખની નિરસતા સમજાઈ ખરેખરા અંતઃકરણથી માનસિક ગેદ ઉત્પન્ન થઈ પશ્ચાત્તાપ થાય છે તેવા વિરક્તો ઉપર ઈશ્વરી અનુગ્રહ હોઈ મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટેનું બીજ તેઓનામાં ખાસ છે, એમ નિશ્ચિત સમજવું. ”

શ્રી સદ્ગુરુની કૃપા તથા કૈવલ્ય પદની પ્રાપ્તિ.

(૨) અંતઃકરણમાં વિષય વિરાગ ઉત્પન્ન થવાથી સાધકની સ્થિતિ વિષયભોગ સંબંધમાં હંમેશા ઉદાસ હોય છે. પરંતુ અનેક વિષયવાસનાઓ રૂપી પૂર્વ સંસ્કારોના દીર્ઘકાલ પર્યંતના સહવાસથી તે ટેવાયલો

હોવાથી તેનો ત્યાગ પણ કરી શકતો નથી, તેમ વિષયો-
પલોગમાં પ્રીતિ પણ રહેતી નથી; જેથી હંમેશાં ઉદાસ
થઈ ખિન્ન અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રમાણે સ્થિતિ
થયા બાદ શ્રી સદ્ગુરુ તેને નિરંતર આત્મસ્વરૂપનો સત્ય
બોધ આપી સ્વસ્વરૂપનું ભાન કરાવે છે. જેનો દૃઢ
અભ્યાસ તથા સતત પ્રયત્ન કરવાથી સાધકને આત્મતત્ત્વ
સાક્ષાત્કાર થઈ સ્વાનુભવ યુક્ત એવું પરમપદ તે
શ્રી સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થઈને કૈવલ્ય પદમાં સ્થિત
થાય છે; આ અવસ્થાને જ શાસ્ત્રકારો મુક્તિ કિંવા
મોક્ષ કહે છે.

પરમપદ પ્રાપ્તિ.

(૩) અંધારાને લીધે નજીક હોવા છતાં વસ્તુઓ
દેખાતી નથી એવો ભાસ થાય છે પરંતુ પ્રકાશ થતાં જ
તાબડતોળ તે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તે પ્રમાણે જ અનંત
પ્રકારોની વિષય-વાસનાઓના અજ્ઞાન રૂપી વમ એટલે
અંધકારની છાયાને લીધે આત્મા નજીક હોવા છતાં પ્રાપ્ત
નથી એવો જે ભ્રમ થયેલો છે તે આત્મજ્ઞાન રૂપી
દીપકથી હઠાવી અત્યંત સુખ-શાન્તિનું જે સ્થાનક એવા
પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી લેવી જોઈએ. એજ એક મનુષ્ય
જીવન ધ્યેય છે.

(૪) નિરાધાર એવા સ્વૈર વૃત્તિના ખોટા તર્ક કુતર્કો
કરવાનો હાનિકારક માર્ગ છોડી શાસ્ત્ર માન્ય પદ્ધતિથી

સ્વધર્માચરણ કરી સુવિચારનો આશ્રય કરવા થકી જ ખરૂં શ્રેય તત્કાળ સાધ્ય થઈ શકે છે.

(૫) સચુકિતક વિચાર પદ્ધતિનો આશ્રય કરી એકનિષ્ઠા (શ્રદ્ધા) અને અનન્યભક્તિ રાખી ઉપાસનાંદિ સાધનો કરવાં.

(૬) સુવિચારવશાત્ ઉત્પન્ન થયેલી શ્રદ્ધાજ મનુષ્યોને ખરૂં ફળ આપી શકે છે.

(૭) સર્વ ત્રૈલોક્યની પ્રવૃત્તિઓ પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને દૃઢ નિશ્ચયથીજ સફળ થઈ શકે છે.

(૮) શ્રદ્ધા યુક્ત સુવિચાર થકીજ યોગ્ય સમય જાણી લીધા બાદ ખેડુતો જમીનની પેરણી કરે (ખેડે) છે, એવો વ્યવહારમાં પણ અનુભવ છે.

(૯) સરળ વિચાર અને શ્રદ્ધાના બળ વડે સ્વહિતનો નિશ્ચય ઠેરવી શ્રેય પ્રાપ્તિની સાધના માટે લીધે પ્રયત્ન કરવો.

(૧૦) નિષ્કામ ભાવનાથી કરેલા દેવાર્થનાંદિ શુભ કાર્યનું પૂર્ણ શ્રેય મનુષ્યો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પ્રામાણિકતાથી યુક્ત વિચાર અને અનુભવ વડે સશસ્ત્ર સાધનોનો દૃઢ અભ્યાસ કરવો કે જેથી મુખ્ય શ્રેય જે મોક્ષ અથવા પરમપદ પ્રાપ્તિ તે સાધ્ય થઈ શકશે.

(૧૧) નિરાધાર એવા તર્ક કુતર્ક કરનારાઓની અન્તે દુર્ગતિજ થાય છે.

સુવિચાર

(મન સ્થિર કરવા માટે)

સુમુક્ષુ જનોએ મનને આ પ્રમાણે દરરોજ ઉપદેશ કરતા જવો.

૧ હે મન ! મમતા છોડી દે એટલે આસક્તિ રહિત સંસાર વ્યવહાર કર.

૨ લોભ તથા મોહ રૂપી મિથ્યા માયાની જાળમાં કદી પણ ફસાઈશ નહીં.

૩ ખલ, દુર્જન, દુષ્ટ એવાઓની સંગતિ કદી પણ કરવી નહીં.

૪ ખીજું ના ખની શકે તો પણ નિહાન કુલ પરં-પરાગત ચાલતા આવેલા નિત્ય, નૈમિત્તિક કર્મો કરવાનું ચુકવું નહીં.

૫ ભવ એટલે સંસારનું દુઃખ નિવારણ કરી મોક્ષ માર્ગ ખતાવે એવા દેવને કદી પણ છોડીશ નહીં.

૬ સંસારમાં આવતા પ્રવાહ પતિત સુખદુઃખાદિ હર્ષશોક માન્યા વગર આનંદથી ભોગવી લેવાનો અભ્યાસ કર.

૭ સંસાર દુઃખથી ત્રાસીને અગર શોક કરીને બનમાં જવાનો કદી વિચાર સુદ્ધાં કરીશ નહીં.

૮ કેાઈ કઠોર શબ્દો કહે તો તેમાં કદી પણ દુઃખ માનીશ નહીં.

૯ ભોગ, સુખ દુઃખાદિનો વિચાર છોડી હર્ષ પોતાના સ્વ-સ્વરૂપનું ભાન ભુલીશ નહીં અને નિજનંદના સુખમાં ભંગ પડવા ના હર્ષશ.

૧૦ લાલ થાય તો હર્ષથી કુલાઈ જઈશ નહીં.

૧૧ તુકસાન થવાથી વિષાદ અગર શોક માનીશ નહીં.

૧૨ કેાઈની નિંદા, તેમજ પ્રશંસા પણ કરીશ નહીં.

૧૩ અહંપણું એટલે અહંકારનો ત્યાગ કર.

૧૪ કેાઈનું પણ પાછલા શુભાશુભ કૃત્યનું સ્મરણ કરીશ નહીં.

૧૫ મારું તારું કરીશ નહીં.

૧૬ આસજનો એટલે કુટુંબીજનોની સાથે પણ મમત્વ (આસક્તિ) રાખીશ નહીં મતલબ કે મારા, તારા, એવો દ્વેત ભાવ રાખીશ નહીં.

૧૭ ગુરૂ પરબ્રહ્મને છોડીશ નહીં.

૧૮ પ્રારબ્ધમાં સુખ ભોગ ના (લખાયું) હોય તો તે બદલ દૈન્ય (દુઃખ) માનીશ નહીં.

૧૯ ઇંદ્રિના જેવા મહાન સંપત્તિમાન થવાની અથવા ધનાઢય થવાની આશા સેવીશ નહીં.

૨૦ ઈતર ધનવાન છે. હું તેવો નથી એવા પ્રકારની કુદ્રાર્થ વાંચના સેવી પોતાની જાતને ધિક્કારીશ પણ નહીં.

૨૧ કૃતકર્મવશાત્ મળતું દેહતું દુઃખ અને ત્યાં સુધી મુંઝે મોંઢે સહન કરવાનો અભ્યાસ કર.

૨૨ લોકોમાં ગમે તેવા મહત્ સંકટ પ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય તો પણ તું તારા સત્ય તત્વનો કદી પણ ત્યાગ કરીશ નહીં.

૨૩ મોહ, માયા, મમતાનો ત્યાગ કર.

૨૪ સુસંગતિ મળે છોડીશ નહીં.

૨૫ ખોટી ખોટી ચિંતાઓ અને શોક કદી પણ કરીશ નહીં.

૨૬ પરમાર્થ કાર્ય કરવામાં કદી પણ શરમ રાખીશ નહીં.

૨૭ લોકોમાં ખોટી ગરબડ કરીશ નહીં. અને તેટલું મૌન સેવવાનો પ્રયત્ન કર.

૨૮ લોકોમાં બેસી જગતનાં ખોટાં ગપ્પાં મારીશ નહીં.

૨૯ ચિત્તમાં રાગ અને ક્રોધ રાખીશ નહીં.

૩૦ સત્ય અને દૃઢ વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવાનો વિવેકાદિ દ્વારા અહોનિશ પ્રયત્ન કર.

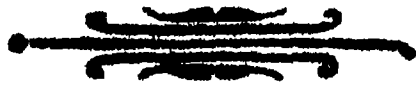
૩૧ નાના પ્રકારના અત્યાચારો અને કુકર્મો કરવાની કુદ્ર બુદ્ધિનો અંગીકાર કરવાનું સ્વપ્નમાં પણ વિચારીશ નહીં.

૩૨ મિથ્યા માયાકલ્પિત અને પરિણામે અતી દુઃખદ એવા આ ધનાદિ વિષય સુખોના લોગની ઇચ્છા કરીશ નહીં.

૩૩ શરીરને ખોટા કલેશ પણ આપીશ નહીં.

૩૪ મૂર્ખ, મૂઢ અને અજ્ઞાની લોકોની સંગતિ કદી પણ કરીશ નહીં.

૩૫ જ્યાં ગયા પછી પાછું આવવાનું રહેતું જ નથી એટલે જન્મ મરણના ફેરામાંથી મુક્ત થઈ શકાય છે એવું જે યોગી લોકોનું પરમ ધામ તેની પ્રાપ્તિ માટે જગત્ રૂપી મિથ્યા માયા ભ્રમ છોડી દઈ દીર્ઘ પ્રયત્ન અને સતત અભ્યાસથી સ્વસ્વરૂપાનુભવ પ્રાપ્ત કરી લે.

ॐ श्री परमात्मने नमः
श्री भजनसार संग्रह

पद १

स्तुति—राग बिलवल

गाइये गनपति जगबन्दन ।

संकर—सुवन भवानी—नन्दन ॥१॥

सिद्धि—सदन, गजवदन, विनायक ।

कृपा—सिंधु, सुंदर सब लायक ॥२॥

मोदक—प्रिय, मुद—मंगल दाता ।

विद्या—वारिधि, बुद्धि—विधाता ॥३॥

माँगत तुलसिदास कर जेरे ।

बसहिं रामसिय मानस मेरे ॥४॥

पद २

जागिये ब्रजराजकुँवर कमल कुसुम फूले ।

कुमुद—बृंद सकुचित भये भृंगलता भूले ॥१॥

तमचुर खग शैर सुनहु बोलत बनराई ।

रौंभति गौ खरिकनमें बछरा हित धाई ॥२॥

बिधु मलीन रविप्रकास गावन नर—नारी ।

सूर स्याम प्रात उठौ अंबुज कर धारी ॥३॥

पद ३

इतने गुन जामे सो सन्त ।

श्री भागवत मन्थ जस गावत, श्रीमुखकमलाकंत ॥१॥

हरिका भजन साधुकी सेवा सर्व भूतपर दया ।

हिंसा लोभ—दंभ छल त्यागे विषसम देखे माया ॥२॥

सहनशील आसय उदार अति, धीरज सहित विवेकी ।

सत्यवचन सबको सुखदायक, गहि अनन्य व्रत एकी ॥३॥

इंद्रजित अभिमान न जाके करे जगतको पावन ।

भगवतरसिक तासुकी संगति तिन्हहु ताप नसावन ॥४॥

पद ४

श्री रामचन्द्र कृपाळु भजमन, हरण—भव—भय दारुण ।

नवकञ्ज—लोचन, कञ्ज—मुख कर—कञ्ज, पद कञ्जारुण ॥१॥

कन्दर्प—अगणित—अमित छवि नव—नील—नीरद सुन्दर ।

पटपीत मानहुँ तडित रुचि शुचि नौमि जनक—मुता—वरं ॥२॥

भज दीनबन्धु दिनेश दानव दैत्य—वंश—निकम्बन ।

रघुनन्द आनन्दकन्द कोसल—चन्द दशरथ नन्दनं ॥३॥

शिर मुकुट कुण्डल तिलक चारु उदार—अंग विभूषण ।

आजानु—भुज—शर—चाप—धर संग्राम—जित खर दूषण ॥४॥

इति वदत तुलसीदास, शंकर—शेष—मुनि—भन—रञ्जन ।

मम हृदय—कञ्ज निवास करु कामादि—खल—दल—गञ्जन ॥५॥

पद ५

प्यारे दरसन दिज्यो ॥ तुमबिन रह्यो ना जाय ॥टेक॥
 जल बिन कमल चंद बिन रजनि, ऐसे तुम देख्यौ बिन सजनी
 आकुलव्याकुल फिरै न दिन विरह कलेजो खाय ॥१॥
 दिवसन भूख नींद नहि रैना मुखसँ कथ तन आवत वैना ।
 कहा कहँ कछु कहत न जावे मिलकर तपत बुझाय ॥२॥
 क्युँ तरसावो अंतरयामि आपमिलो किरपाकर स्वामी ।
 मीरा दासी जनम जनमकी पडी तुम्हारे पाय ॥३॥

पद ६

हरि तुम बहुत अनुग्रह कीन्हो ।
 साधन-धाम विबुध-दुलभ तनु, मोहि कृपा करि दिन्हो ॥१॥
 कोटिहुँ मुख कहिजातन प्रभुके एक एक उपकार ।
 तदपि नाथ कछु और माँगिहो दीजे परम उदार ॥२॥
 विषय-बारि मन-मीन भिन्न नहिं होत कबहुँ पल एक ।
 ताते सहौं विपत्ति अति दारुण जनमत जोनि अनेक ॥३॥
 कृपा-डोरी बनसी पद अंकुश परम प्रेम-मृदु-चारो ।
 एहि विधि वेधि हरहु मेरो दुःख कौतुक राम तिहारो ॥४॥
 हे श्रुति-विदितं उपाय सकल सुर, केहि केहि दीन निहारे ॥
 तुलसीदास यहि जीव मोह-रजु जोई वीध्यो सोई छोरे ॥५॥

पद ७

दो दिनका जग मेला सब चलाचलीका खेला. (२) टेक.
 धन लाख करोड कमाया तेरे संगमें कछु न आया,
 संग चले न एक अधेला, सब चलाचलीका खेला. दो० १
 आज गया कोई जावे कोई गठडी बांध सीधावे,
 कोई रहा अकेला अकेला सब चलाचलीका खेला. दो० २
 मात पिता सुत भाई तेरे अंत सहायक नाहि,
 क्युं भरे पापका थेला सब चलाचलीका खेला. दो० ३
 नैश्वर्य हे संसारा कर भजन हारिका प्यारा,
 ब्रह्मानंद कहे सुन चेला सब चलाचलीका खेला. दो० ४

पद ८

प्रभु मेरे औगुन चित्त न धरो ।
 समदरशी प्रभु नाम तिहारो अपने पनहि करो ॥४०॥
 इक लोहा पूजामें राखत इक घर बाधिक परो ।
 यह दुविधा पारस नहि जानत कंचन करत खरो ॥१॥
 एक नदिया एक नार कहावत मैलो नीर भरो ।
 जब मिलिकै दोउ एक बरन भए सुरसरि नाम परो ॥२॥
 एक जीव एक ब्रह्म कहावत सूरस्याम झगरो ।
 अबकी बेर मोहिं पार उतारो नहि पन जात टरो ॥३॥

पद ९

राग—बिहाग.

मधुकर शाम हमारे चोर ॥

मनहराणि नो माधुरी मूरत, निरख नयनकी कोर ॥१॥

पकरे हुते आन डर अंतर, प्रेम प्रीति के जोर ।

गये छुडाय तोर सब बंधन, दै गये हँसन अकोरे ॥२॥

आणु परो जागत निति बीते तारे गिनत भई मोर ।

सूरदास प्रभु हेत मन मेरो सर्वस्व ले गयो नंदकिशोर ॥३॥

पद १०

बच्चा मत करना अभिमान ।

एक दिन निकल जायगा प्राण

रावण केरी संपत देखो फीरत लंकमें ढुंडी,

रामचंद्रका लगा झपाटा घुसउ गई दश मुंडी. बच्चा० १

दुर्योधनका वैभव देखो बारा हजार हाथी,

भीमसेनकी लगी गदा जब नीकल गइ सब सुस्ती. बच्चा० २

सातहु बालक कंस मारके, मस्त भयो मथुरनमें,

बालकृष्णका लगा झपाटा मिटी हो गई पलमें. बच्चा० ३

कहेत मछंदर सुनवे गोरख, मनुष्य देह नहि आवे,

जो नर संत चरण नहिं सेवे, सो नर गोथा खावे. बच्चा० ४

पद ११

(राग—वागेश्वरी, ताल—त्रिताल.)

सब दिन होत न एक समान,
 एक दिन राजा हरिश्चंद्र घर संपत्ति मेरु समान,
 एक दिन जाय श्वपच ग्रह सेवत अंबर हरत स्मशान. सब० १
 एक दिन सीता रुदन करत है महाबिपिन उद्यान,
 एक दिन रामचंद्र दोउ मलिके, विचरत पुष्पविमान. सब० २
 प्रगटत है पूरबकी करणी तज मन शोच अज्ञान,
 तुलसीदास कहां लग बरनन विधि के अंग प्रमान. सब० ३

अथ प्रज्ञाकरं हयग्रीव स्तोत्रम् ॥

प्राची संध्याकाचिदं तर्निशायाः प्रज्ञादृष्टरंजनश्रीर पूर्वा ॥
 वंकीवेदान्यातु मेवाजिवक्रा वागीशाख्या वासुदेवस्य मूर्तिः ॥१॥
 प्रणताज्ञान संदोहध्वान्तध्वं सनकर्मकम् ॥
 नमामि तुरगग्रीवं हरिसारस्वत प्रदम् ॥२॥
 श्लोकद्वयमिदं प्रातः—रष्टाविंशतिवारकम् ॥
 प्रयतः पठतेनित्यं कृत्स्ना विद्या प्रसिध्यति ॥३॥
 ॥ इति वेदांत देशिकस्वाभी कृतं प्रज्ञाकरं हयग्रीव स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

संकटनाशनगणेशस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ नारद उवाच । प्रणम्य शिरसा देवं
गौरीपुत्रं विनायकम् । भक्तावासं स्मरेन्नित्यमायुः कामार्थसिद्धये ॥ १ ॥
प्रथमं वक्रतुंडं च एकदंतं द्वितीयकम् । तृतीयं कृष्णपिङ्गाक्षं गजवक्रं
चतुर्थकम् ॥ २ ॥ लंबोदरं पंचमं च षष्ठं विरुटमेव च । सप्तमं
विघ्नराजेंद्रं धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ॥ ३ ॥ नवमं भालचंद्रं च दशमं तु
विनायकम् । एकादशं गणपतिं द्वादशं तु गजाननम् ॥ ४ ॥
द्वादशैतानि नामानि त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः । न च विघ्नंभयं तस्य
सर्वसिद्धि कर प्रभुः ॥ ५ ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते
धनम् । पुत्रार्थी लभते पुत्रान्मोक्षार्थी लभते गतिम् ॥ ६ ॥ जपेद्रण-
पतिस्तोत्रं षड्भिर्मासैः फलं लभेत् । संवत्सरेण सिद्धिं च लभते नात्र
संशयः ॥ ७ ॥ अष्टम्यो ब्राह्मणेभ्यश्च लिखित्वा यः समर्पयेत् । तस्य
विद्या भवेत्सर्वा गणेशस्य प्रसादतः ॥ ८ ॥ इति श्रीनारदपुराणे
संकटनाशनं नाम गणेशस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

सूर्याष्टकम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ सांब उवाच ॥ आदिदेव नमस्तुभ्यं प्रसीद
मम भास्कर । दिवाकर नमस्तुभ्यं प्रभाकर नमोऽस्तुते ॥ १ ॥
सप्ताश्वरथमारूढं प्रचण्डं कश्यपात्मजम् । श्वेतपद्मधरं देवं तं सूर्यं
प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥ लोहितं रथामारूढं सर्वलोकपितामहम् ।

महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ३ ॥ त्रैगुण्यं च महा शूरं ब्रह्मविष्णु
 महेश्वरम् । महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ४ ॥ वृंहितं तेजःपुंजं च
 वायुमाकाशमेव च प्रभुं च सर्वलोकानां तं सूर्यं० ॥ ५ ॥ बंधूकपुष्प-
 संकाशं हारकुंडलभूषितम् । एकचक्रधरं देवं तं सूर्यं० ॥ ६ ॥ तं
 सूर्यं जगत्कर्तारं महातेजःप्रदीपनम् । महापापहरं देवं तं सूर्यं० ॥ ७ ॥
 तं सूर्यं जगतां नाथं ज्ञान विज्ञानमोक्षदम् । महापापहरं देवं तं
 सूर्यं० ॥ ८ ॥ सूर्याष्टकं पठन्नित्यं ग्रहपीडाप्रणाशनम् । अपुत्रो लभते
 पुत्रं दरिद्रो धनवान्भवेत् ॥ ९ ॥ आभिषं मधुपानं च यः करोति
 रवेर्दिने । सप्तजन्म भवेद्रोगी जन्मजन्म दरिद्रता ॥ १० ॥ स्त्रीतैल-
 मधुमांसानि यस्त्यजेत्तु रवेर्दिने । न व्याधिः शोकदारिद्र्यं सूर्यलोकं स
 गच्छति ॥ ११ ॥ इति श्रीसूर्याष्टकस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

मंत्रपुष्पांजलि

मंत्रपुष्पांजलि

ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते
 ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥ ॐ राजा-
 धिराजाय प्रसह्यसाहिने नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे । स मे कामान्
 कामकामाय मह्यं कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु । कुत्रेराय वैश्रवणाय
 महाराजाय नमः ॐ स्यति साम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं
 राज्यं महाराज्यमाविपत्यमयं समंततर्षा यैस्यात् सार्वभौमः सार्वायुः

आंतादापरार्धात् पृथिव्यै समुद्रपर्यन्ताया एकराडिति । तदग्रेष्वल्लोको-
ऽभिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन् गृहे । आविक्षितस्य काम-
प्रेर्विश्वेदेवाः सभासद इति ॥

रामाष्टकम्

श्रीगणेशाय नमः ॥ भजे विशेषसुंदरं समस्तपापखण्डनम् ।
स्वभक्तचित्तरंजनं सदैव राममद्वयम् ॥१॥ जटाकलापशोभितं समस्त-
पापनाशकम् । स्वभक्तभीतिभंजनं भजेह राममद्वयम् ॥२॥ निज-
स्वरूपबोधकं कृपाकरं भवापहम् । समं शिवं निरंजनं भजे ह
राममद्वयम् ॥३॥ सहप्रपंच कल्पितं ह्यनामरूपवास्तवम् । निराकृतिं
निराग्यं भजे ह राममद्वयम् ॥४॥ निष्प्रपंचनिर्विकल्पनिर्मलं निरामयम् ।
चिदेकरूपसंततं भजे ह राममद्वयम् ॥५॥ भवाब्धिपोतरूपकं ह्यशेष-
देहकल्पितम् । गुणाकरं कृपाकरं भजे ह राममद्वयम् ॥६॥ महावाक्य-
बोधकैर्विराजमानवाक्पदैः । परब्रह्म व्यापकं भजे ह राममद्वयम् ॥७॥
शिवप्रदं सुखपदं भवच्छिदं भ्रमापहम् । विराजमानदैशिकं भजे ह
राममद्वयम् ॥८॥ रामाष्टकं पठति यः सुकं सुपुण्यं व्यासेन भाषित-
मिदं शृणुते मनुष्यः । विद्यां श्रियं विपुलसौख्यमनंतकीर्तिं संप्राप्य
देहविलये लभते च मोक्षम् ॥ ९ ॥ इति श्रीव्यासविरचितं
रामाष्टकं संपूर्णम् ॥

विज्ञाननौका ॥

श्रीगणेशाय नमः तपोयज्ञदानादिभिः शुद्धबुद्धिर्विरक्तो नृपादौ
 पदे तुच्छबुद्धया । परित्यज्य सर्वं यदाप्नोति तत्त्वं परं ब्रह्म नित्यं
 तदेवाहमस्मि ॥१॥ दयालुं गुरुं ब्रह्मनिष्ठं प्रशान्तं समाराध्य मत्या
 विचार्य स्वरूपम् । यदाप्नोति तत्त्वं निदिध्यास्य विद्वान्परं ब्रह्म ॥२॥
 यदानन्दरूपं प्रकाशस्वरूपं निरस्तप्रपञ्चं परिच्छेदशून्यम् । अहं ब्रह्म-
 वृत्त्यैकगम्यं तुरीयं परं ब्रह्म ॥३॥ यदज्ञानतो भाति विश्वं समस्तं
 विनष्टं च सद्यो यदात्मप्रबोधे । मनोवागतीतं विशुद्धं विमुक्तं परं
 ब्रह्म ॥४॥ निषेधे कृते नेति नेतीति वाक्यैः समाधिस्थितानां यदा-
 भाति पूर्णम् । अवस्थात्रयातीतमेकं तुरीयं परं ब्रह्म ॥५॥ यदा
 नन्दलेशैः समानं हि विश्वं यदाभाति सत्त्वे तदाभाति सर्वम् । यदालोचने
 रूपमन्यत्समस्तं परं ब्रह्म ॥६॥ अनन्तं विभुं सर्वयोनिं निरीहं शिवं
 संगहनिं यदोकारगम्यम् । निराकारमत्युज्ज्वलं मृत्युहीनं परं ब्रह्म ॥७॥
 यदानन्दसिन्धौ निमग्नः पुमान्स्यादविद्याविलासः समस्त प्रपञ्चः । यदा न
 स्फुरत्यद्भुतं यन्निमित्तं परं ब्रह्म ॥८॥ स्वरूपानुसंधानरूपां स्तुतिं
 यः पठेदादराद्भक्ति भावो मनुष्यः । शृणोतीह वा नित्यमुद्युक्ताचित्तो
 भवेद्विष्णुरत्रैव वेदप्रमाणात् ॥९॥ विज्ञाननावं परिगृह्य कश्चित्तरेद्यद-
 ज्ञानमयं भवाब्धिम् । ज्ञानासिना यो हि विच्छिद्य तृष्णां विष्णोः
 पदं याति स एव धन्यः ॥१०॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचिता
 विज्ञाननौका संपूर्णा ॥

चर्पटपंजारिकास्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ दिनमपि रजनी सायं प्रातः शिशिरवसंतौ
 पुनश्चायातौः । कालः क्रीडति गच्छत्यायुस्तदपि न मुंचत्याशावायुः ॥ १ ॥
 भज गोविंदं भज गोविंदं भज गोविंदं मूढमते । प्राप्ते सन्निहिते मरणे
 नहि नहि रक्षति डुकृञ्करणे (ध्रुवपदम्) । अग्रे वह्निः पृष्ठे भानू
 रात्रौ चुबुकसमर्पितजानुः । करतलभिक्षा तरुतलवासस्तदपि न मुंच-
 त्याशापाशः । भज गो० ॥ १ ॥ यावद्वित्तोपार्जनसक्तस्तावान्निज-
 परिवारो रक्तः । पश्चाद्भावतिजर्जरदेहे वार्ता पृच्छति कोपि न गेहे ।
 भज गोविंदं भज० ॥ २ ॥ जटिलो मुंडी लुंचितकेशः काषायांबरबहु-
 कृतवेषः । पश्यन्नपि च न पश्यति मूढ उदरनिमित्तं बहुकृतवेषः ।
 भज गोविंदं० ॥ ४ ॥ भगवद्गीता किंचिद्धीता गंगाजललवकणिका
 पीता । सकृदपि वस्य मुरारिसमर्चातस्य यमः किं कुरुते चर्चा । भज
 गोविंदं भज० ॥ ५ ॥ अंगं गलितं पलितं मुंडं दशनविहीनं जातं
 तुंडम् । वृद्धोयाति गृहीत्वा दंडं तदपि न मुंचत्याशा पिंडम् । भज
 गोविंदं भज० ॥ ६ ॥ बालस्तावदक्राडसक्तस्तरुण स्तावत्तरुगीरक्तः ।
 वृद्धस्तावच्चिंतामग्नः परे ब्रह्मणि कोपिनलग्नः । भज गोविंदं भज० ॥ ७ ॥
 पुनरपि जननं पुनरपि मरणं पुनरपि जननी जठरे शयनम् । इह
 संसारे खलु दुस्तारे कृपयाऽपारे पाहि मुरारे । भज गोविंदं भज०
 ॥ ९ ॥ पुनरपि रजनी पुनरपि दिवसः पुनरपि पक्षः पुनरपि मासः ।

पुनरप्ययनं पुनरपि वर्षं तदपि न मुंचत्याशामर्षम् । भज गोविंदं भज०
 ॥९॥ वयसि गते कः कामविकारः । शुष्के नीरे कः कासारः । नष्टे
 द्रव्ये कः परिवारो ज्ञाते तत्त्वे कः संसारः । भज गोविंदं भज०
 ॥१०॥ नारीस्तनभरनाभिनिवेशं मिथ्यामायामोहावेशम् । एतन्मांस-
 वसादिविकारं मनसि विचारय वारंवारम् । भज गोविंदं भज० ॥११॥
 कस्त्वं कोऽहं कुत आयातः का मे जननी को मे तातः । इति परि-
 भावय सर्वभसारं विश्वं त्यक्त्वा स्वप्नाविचारं । भज गोविंदं भज०
 ॥१२॥ गेयं गीतानामसहस्रं ध्येयं श्रीपातिरूपमजस्रम् । नेयं सञ्जनसंगे
 चित्तं देयं दीनजनाय च वित्तम् । भज गोविंदं० ॥१३॥ यावज्जीवो
 निवसति देहे कुशलं तावत्पृच्छति गेहे । गतवति वायौ देहापाये
 भार्या पिब्यति तस्मिन्काये । भज गोविंदं भज० ॥१४॥ सुखतः
 क्रियते रामाभोगः । पश्चाद्व्रतं शरीरे रोगः । यद्यपि लोके मरणं शरणं
 तदपि न मुंचति पापाचरणम् । भज गोविंदं भज० ॥१५॥ रथ्याच-
 र्पटविरचितक्रंथः पुण्यापुण्यविवर्जितपथः । नाहं न त्वं नायं लोकस्तदपि
 किमर्थं क्रियते शोकः । भज गोविंदं भज० ॥१६॥ कुरुते गंगासागर-
 गमनं व्रतपरिपालनमथवा दानम् । ज्ञानविहीने सर्वमनेन मुक्तिर्न भवति
 जन्मशतेन । भज गोविंदं भज० ॥१७॥ इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचितं
 चर्पटपंजरिकास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

नवग्रहस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः जपाकुसुमसंकाशं काश्यपेयं महाद्युतिम् ।
 तमोर्गिसर्वपापघ्नं प्रणस्तोऽस्मि दिवाकरम् ॥ १ ॥ दधिशंखतुषारामं
 क्षीरोदार्णव संभवम् । नमामि शशिनं सोमं शंमोर्भुकुटभूषणम् ॥ २ ॥
 धरणीगर्भसं भूतं विद्युत्कांति समप्रभम् । कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं
 प्रणमाम्यहम् ॥ ३ ॥ प्रियंगुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधम् । सौम्य
 सौम्यगुणोपेतं तं बुधं प्रणमाम्यहम् ॥ ४ ॥ देवानां च ऋषीणां च
 गुरुं कांचनसन्निभम् । बुद्धिभूतं त्रिलोकस्य तं नमामि बृहस्पतिम्
 ॥ ५ ॥ हिम कुंदमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं
 भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ ६ ॥ नीलांजनसमाभासं रविपुत्रं यमाग्रजम् ।
 छायामार्तडसंभूतं तं नमामि शनैश्वरम् ॥ ७ ॥ अर्धकायं महावीर्यं
 चंद्रादित्याविमर्दनम् । सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ॥ ८ ॥
 पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् । रौद्रं रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं
 प्रणमाम्यहम् ॥ ९ ॥ इति व्यासमुखोद्गीतं यः पठेत्सुसमाहितः ।
 दिवा वा यदि वा रात्रौ विघ्नशान्तिर्भविष्यति ॥ १० ॥ नरनारत्निपाणां
 च भवेद्दुःस्वप्ननाशनम् । ऐश्वर्यमतुलं तेषामारोग्यं पुष्टिर्वर्धनम् ॥ ११ ॥
 ग्रहनक्षत्रजाः पीडास्तस्कराग्निसमुद्भवाः । ताः सर्वाः प्रशमं यान्ति
 व्यासो ब्रूते न संशयः ॥ १२ ॥ इति श्रीव्यासविरचितं नवग्रह-
 स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

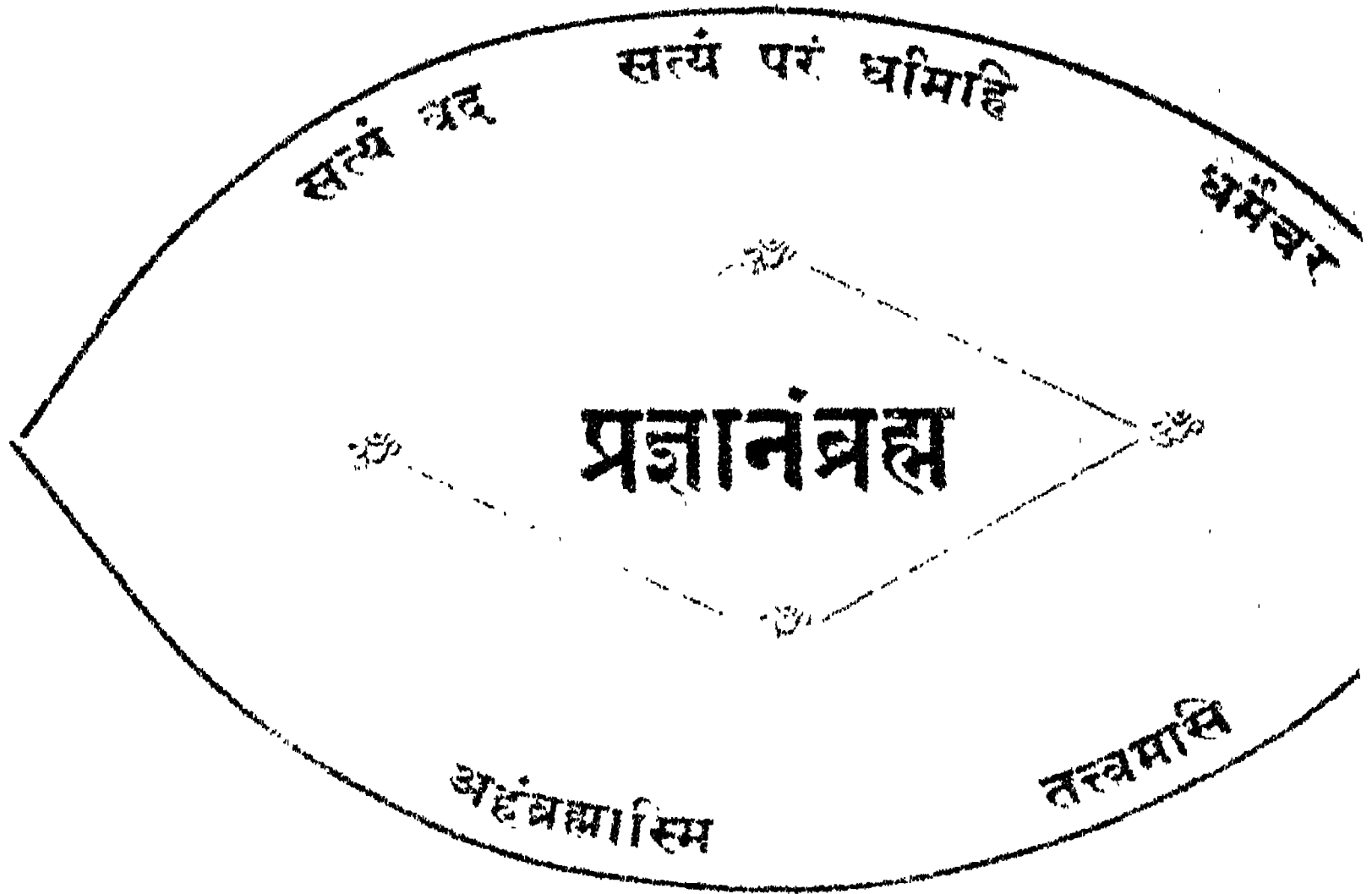
नवनागस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ अनंतं वासुकिं शेषं पद्मनाभं च कंबलम् ।
शंखपालं धृतराष्ट्रं तक्षकं कालियं तथा ॥ १ ॥ एतानि नव नामानि
नागानां च महात्मनाम् । सायंकाले पठेन्नित्यं प्रातःकाले विशेषतः ।
तस्य विषमयन्मास्ति सर्वत्र विजयी भवेत् ॥ २ ॥ इति श्रीनवनाग
स्तोत्र संपूर्णम् ॥

आत्मषट्कस्तोत्रम्

मनोबुद्ध्यहंकारचित्तानि नाहं न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योम भूमीनतेजो न वायुश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ १ ॥
अहंप्राणवर्गो न पंचानिलामे न तोयं न मेधातवो नैव कोशाः । न वाक्
षाणिपादौ न चोपस्थपायूचिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ २ ॥
न मे द्वेषरागौ न मे लोभमोहौ मदो नैव मे नैव मात्सर्यभावः । न घर्मो न
चार्यो न कामो न मोक्षश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ ३ ॥
न पुण्यं न पादं न सौख्यं न दुःखं न मंत्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः ।
अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्ता चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ ४ ॥
न मे मृत्युशंका न मे जातिभेदः पितानैव मे नैव माता न जन्म । न बन्धुर्न-
मित्रं गुरुर्नैव शिष्यश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ ५ ॥ अहं
निर्विकल्पो निराकाररूपो विभुर्व्याप्य सर्वत्र सवन्द्रियाणि । सदामे
समत्वं न मुक्तिर्न गन्धश्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ ६ ॥

॥ सत्यमेव जयते ॥

अयमात्मा ब्रह्म

परमात्म्यध्यान

जन्माद्यस्य यतोऽन्वयादितरतश्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराट्

तेने ब्रह्महृदाय आदिकवये भुञ्जन्तियत्सूरयः ॥

तेजोवारि मृदां यथा विनिमयो यत्र त्रिसर्गोमृषा ।

धात्रास्वेन सदा निरस्तकुहकं सत्यं परं धीमहि ॥

कस्मै येन विभासितोऽयमतुलो ज्ञानः प्रदीपः पुरा ।

तद्रूपेण च नारदाय मुनये कृष्णाय तद्रूपिणा ॥

योगीन्द्राय तदात्मनाऽथ भगवद्वातायकारुण्यतः ।

तच्छुद्धं विमलं विशोकममृतं सत्यं परं धीमहि ॥ श्री. भाग०

असितगिरिसमं स्यात्कज्जलं सिन्धुपात्रे ।

सुरतरुवरशाखा लेखिनी पत्रमुर्वी ॥

लिंग्यति यदि गृहीत्वा शास्त्रा सर्वकालं ।

तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥

ॐ “ तत सत ” “ सोऽहम् ”

